

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"БЮДЖЕТНА СИСТЕМА"
для студентів напряму підготовки
6.030508 "Фінанси і кредит"
усіх форм навчання**

Харків. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016

Затверджено на засіданні кафедри фінансів.
Протокол № 1 від 25.08.2015 р.

Самостійне електронне текстове мережне видання

Укладач Юшко С. В.

Р 58   Робоча програма навчальної дисципліни "Бюджетна система" для студентів напряму підготовки 6.030508 "Фінанси і кредит" усіх форм навчання : [Електронне видання] / уклад. С. В. Юшко. – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. – 78 с. (Укр. мов.)

Подано тематичний план навчальної дисципліни та її зміст за модулями й темами. Вміщено плани лекцій, практичних та семінарських занять, матеріали для закріплення знань (завдання для самостійної роботи, контрольні запитання), методичні рекомендації щодо оцінювання знань студентів, професійні компетентності, якими повинен володіти студент після вивчення дисципліни.

Рекомендовано для студентів напряму підготовки 6.030508 "Фінанси і кредит" усіх форм навчання.

Вступ

У сучасних умовах проблеми формування бюджету виходять на перший план як в економічному і соціальному, так і в політичному контексті. Тільки через оптимізацію складу та структури бюджетних доходів і видатків, раціоналізацію бюджетного процесу, забезпечення ефективної діяльності всіх органів законодавчої і виконавчої влади може бути досягнута основна мета бюджетної політики – стає зростання економіки, підвищення добробуту народу та забезпечення необхідного рівня соціальних гарантій. Ефективність та результативність бюджетного процесу значною мірою визначається також професійними якостями фахівців, що забезпечують реалізацію державної бюджетної політики. У зв'язку з цим питання ґрунтовної фахової підготовки майбутніх фахівців-фінансистів набуває особливої актуальності.

Навчальна дисципліна "Бюджетна система" є базовою навчальною дисципліною та вивчається згідно з навчальним планом підготовки фахівців освітнього ступеня "бакалавр" напряму підготовки 6.030508 "Фінанси і кредит" для всіх форм навчання.

У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час проведення аудиторних занять, самостійної роботи, консультацій з ведучими викладачами. Лекційна форма навчання поєднується з різними видами практичних та семінарських занять. З метою активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів застосовуються сучасні методи навчання, зокрема, ділова гра, проблемні лекції, міні-лекції, метод проектів; мозкові атаки, семінари-дискусії, робота в малих групах, презентації, метод Дельфі тощо. Важливою умовою якісного засвоєння навчального матеріалу є самостійна робота студентів з економічною літературою, нормативними актами, ресурсами Internet, виконання передбаченого переліку завдань під методичним керівництвом викладача. Індивідуально-консультативна робота здійснюється за затвердженим кафедрою графіком у формі індивідуальних та групових занять.

Результатом опанування дисципліни є формування предметних, професійних, когнітивних та особистих компетентностей студентів у сфері бюджету та бюджетних відносин.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів : за денною формою – 4; за заочною формою – 8	Галузь знань 0305 "Економіка та підприємництво"	Базова	
Змістових модулів – 2	Напрямок підготовки 6.030508 "Фінанси і кредит"	Рік підготовки	
		2-й	3-й
Загальна кількість годин: за денною формою – 120; за заочною формою – 288		Семестр	
		4-й	5-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4; самостійної роботи студента – 4	Освітній ступінь: бакалавр	30 год	24 год
		Практичні, семінарські	
		30 год	24 год
		Самостійна робота	
		56 год	236 год
		Вид контролю	
		екзамен	
		4 год	4 год

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної й індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 114 %;

для заочної форми навчання – 22 %.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни є формування у майбутніх фахівців теоретичних знань щодо сутності функціонування бюджетної системи України, вивчення бюджетних відносин, характеру їх впливу на суспільство та опанування практичними розрахунковими методами бюджетного планування.

Завдання навчальної дисципліни – вивчити:

основи формування бюджетної системи, її принципи;

методи формування і використання коштів Державного бюджету України;

основні напрями бюджетної політики держави;

методи і джерела формування доходів бюджету, напрями їх використання;

методику визначення обсягів бюджетних видатків, які забезпечують реалізацію функцій держави;

методи і джерела формування доходів місцевих бюджетів та їх видатків.

Об'єктом вивчення є бюджети усіх рівнів у складі бюджетної системи України.

Предметом дисципліни є відносини з приводу формування і використання коштів бюджету.

Вивчення даної навчальної дисципліни студент розпочинає, прослухавши такі навчальні дисципліни гуманітарного та професійного циклів, як: "Історія економіки та економічної думки", "Макроекономіка", "Мікроекономіка", "Гроші і кредит", "Фінанси". У свою чергу, знання з даної дисципліни забезпечують успішне засвоєння таких навчальних дисциплін, як: "Податкова система", "Фінанси підприємств", а також проходження виробничих практик, виконання тренінгів, курсових робіт, бакалаврських і магістерських дипломних робіт.

У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час лекційних занять та виконання практичних завдань. Найбільш складні питання винесено на розгляд і обговорення під час семінарських занять. Також велике значення в процесі вивчення та закріплення знань має самостійна робота студентів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

сутність, призначення та роль бюджету держави;

сутність дефіциту (профіциту) та джерела фінансування бюджетного дефіциту;

складові системи доходів і видатків бюджету;

сутність міжбюджетних відносин і міжбюджетних трансфертів;

склад видатків бюджету на економічну діяльність держави та науку;

склад видатків бюджету на соціальний захист населення та соціальну сферу;

склад видатків бюджету на оборону та управління;

склад і структуру державного боргу та видатки на його обслуговування;

вміти:

працювати з нормативно-правовою базою з питань бюджету та бюджетних правовідносин;

обчислювати показники бюджетного дефіциту, визначати рівень його небезпечності;

визначати показники зведених бюджетів на різних рівнях;

визначати обсяги міжбюджетних трансфертів, пропорції та порядок їх розподілу;

аналізувати динаміку та структуру доходів і видатків бюджету; здійснювати розмежування доходів і видатків між бюджетами;

визначати обсяги потенційної державної підтримки галузей економіки за відповідними бюджетними програмами;

визначати обсяги державної соціальної допомоги за відповідними напрямками;

визначати рівень обґрунтованості та достатності видатків на оборону та управління;

визначати та аналізувати показники боргового навантаження, використовувати методи управління державним боргом.

У процесі викладання навчальної дисципліни основна увага приділяється оволодінню студентами професійними компетентностями, що наведені в табл. 2.1.

**Професійні компетентності, які отримують студенти після вивчення
навчальної дисципліни**

Код компетентності	Назва компетентності	Складові компетентності
БС*1	Здатність до прийняття ефективних рішень у сфері бюджету шляхом упровадження кращих надбань світової та вітчизняної практики	Аналізувати та робити оцінювання вітчизняного й зарубіжного досвіду становлення і розвитку бюджету
		Працювати з нормативно-правовою базою з питань бюджету і бюджетних правовідносин
		Обґрунтовувати ефективність побудови бюджетної системи України у контексті світового досвіду
БС2	Здатність оцінювати показники формування і виконання бюджетів, діагностувати тенденції розвитку бюджетної системи	Аналізувати та визначати обґрунтовані межі бюджетного дефіциту, ефективні джерела фінансування бюджету
		Обчислювати належні обсяги трансфертів, оцінювати фінансовий потенціал адміністративно-територіальних одиниць
		Оцінювати склад і структуру доходів бюджету, визначати резерви їх зростання
		Аналізувати показники видаткової частини бюджету, визначати напрями ефективного витрачання бюджетних коштів
		Визначати та обґрунтовувати оптимальні межі державного та гарантованого державою боргу, оцінювати рівень бюджетної та боргової безпеки
БС3	Здатність до планування заходів із підвищення ефективності використання бюджетних коштів	Визначати обсяги потенційної державної підтримки галузей економіки за відповідними бюджетними програмами
		Аналізувати склад і структуру бюджетних видатків на соціальну серу, визначати обсяги державної соціальної допомоги за різними напрямками
		Визначати рівень обґрунтованості та достатності видатків на оборону й управління

Примітка. Бюджетна система.

Структуру складових професійних компетентностей та їх формування відповідно до Національної рамки кваліфікацій України наведено у додатку А.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1

Сутність і призначення бюджету. Основи бюджетного устрою

Тема 1. Сутність, призначення і роль бюджету держави

1.1. Сутність бюджету та його функції.

Походження бюджету. Бюджет як економічна категорія, як правова категорія. Бюджет за матеріальним змістом, за організаційною структурою, за формою. Визначення та характеристика функцій бюджету. Розподільна і контрольна функції.

1.2. Призначення та роль бюджету.

Обґрунтування призначення бюджету. Об'єктивна необхідність концентрації фінансових ресурсів державою. Масштаби централізації фінансових ресурсів, її форми і методи. Роль бюджету у різних державах. Значення бюджету у регулюванні соціально-економічних процесів.

1.3. Бюджетна політика: сутність та основні завдання.

Сутність і призначення бюджетної політики. Складові бюджетної політики: бюджетна стратегія і бюджетна тактика, їх сутність і характеристика. Особливості формування основних засад бюджетної політики в умовах України. Визначення та аналіз основних завдань бюджетної політики на найближчу, середньо- та довгострокову перспективу.

1.4. Бюджетний механізм та його складові.

Сутність бюджетного механізму як невід'ємної складової фінансового механізму, його призначення та структура. Роль бюджетного механізму в регулюванні економічних і соціальних процесів у державі.

Тема 2. Бюджет як основний фінансовий план держави

2.1. Правовий характер бюджету як фінансового плану. Склад бюджетного законодавства.

Склад і структура зведеного балансу фінансових ресурсів. Місце бюджету в системі фінансових планів. Нормативно-правові документи, що здійснюють регулювання бюджетних відносин.

2.2. Загальна характеристика доходів і видатків бюджету.

Основні характеристики бюджету: надходження та витрати, доходи та видатки, бюджетний дефіцит (профіцит). Склад дохідної та видаткової

частин державного бюджету. Складові частини бюджету: загальний та спеціальний фонди.

2.3. Поняття бюджетної класифікації.

Сутність бюджетної класифікації, її призначення. Складові частини бюджетної класифікації. Класифікація доходів, видатків і кредитування, фінансування, боргу.

Тема 3. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування

3.1. Основні підходи до оцінювання можливих станів бюджету.

Бюджетний дефіцит та бюджетний профіцит.

Оцінювання бюджетного дефіциту, бюджетного профіциту та бюджетного балансу. Ставлення науковців до проблеми бюджетного дефіциту. Дослідження та аналіз концепцій Дж. М. Кейнса, Е. Хансена, Абба Лернера.

3.2. Методи обліку та показники бюджетного дефіциту.

Основні підходи до визначення бюджетного дефіциту. Абсолютні та відносні показники бюджетного дефіциту та порядок їх обчислення. Порядок урахування операцій повернення та надання кредитів під час визначення бюджетного сальдо.

3.3. Види бюджетного дефіциту та причини його виникнення.

Класифікація бюджетного дефіциту. Причини виникнення та існування бюджетного дефіциту.

3.4. Джерела фінансування бюджетного дефіциту. Особливості затвердження бюджетів із дефіцитом та профіцитом.

Характеристика джерел фінансування бюджетного дефіциту. Умови та порядок затвердження Державного та місцевих бюджетів із дефіцитом та профіцитом. Склад надходжень від приватизації як джерела фінансування дефіциту державного бюджету.

Тема 4. Бюджетний устрій і побудова бюджетної системи України

4.1. Основи бюджетного устрою в Україні.

Загальні засади побудови бюджетної системи. Принципи, на яких ґрунтується бюджетна система України та їх сутність. Базові засади розмежування доходів і видатків між бюджетами. Основи організації взаємовідносин між бюджетами.

4.2. Бюджетна система України та її складові.

Бюджетна система України та її сутність. Види бюджетів в Україні. Місцеві бюджети, бюджети місцевого самоврядування. Зведений бюджет, його призначення.

4.3. Бюджетний процес і бюджетні процедури.

Сутність бюджетного процесу. Учасники бюджетного процесу та їх повноваження. Стадії бюджетного процесу на загальнодержавному та місцевому рівнях. Загальні засади складання проекту Державного та місцевих бюджетів. Основи виконання бюджету за доходами і видатками. Звітність про виконання бюджетів. Контроль за формуванням і використанням коштів бюджетів.

Тема 5. Міжбюджетні відносини і система бюджетного вирівнювання

5.1. Система фінансового вирівнювання та міжбюджетні відносини в Україні.

Сутність та причини виникнення горизонтальних і вертикальних фіскальних дисбалансів. Економічна сутність міжбюджетних відносин та мета їх регулювання.

5.2. Міжбюджетні трансферти та їх види.

Поняття про міжбюджетні трансферти, їх види. Базова та реверсна дотації, субвенції, додаткові дотації.

5.3. Порядок та умови призначення та надання окремих видів міжбюджетних трансфертів.

Основні засади призначення та порядок надання міжбюджетних трансфертів. Фінансові нормативи бюджетної забезпеченості, коригуючі коефіцієнти до них. Індекс податкоспроможності місцевого бюджету. Порядок перерахування міжбюджетних трансфертів.

Змістовий модуль 2

Система доходів і видатків Державного та місцевих бюджетів

Тема 6. Система доходів бюджету

6.1. Сутність доходів бюджету та їх класифікація.

Економічний зміст і методи формування доходів бюджету. Джерела доходів бюджету, ВВП як основа доходної бази бюджету. Класифікація доходів.

6.2. Склад і характеристика доходів Державного бюджету.

Склад, структура і динаміка доходів державного бюджету. Доходи загального і спеціального фондів. Правове регулювання формування

дохідної бази бюджету. Форми і методи мобілізації доходів бюджету. Податкові методи формування доходів бюджету. Функціональне призначення і характеристика різних видів податків у формуванні доходів бюджету. Неподаткові доходи бюджету. Доходи від операцій з капіталом. Трансферти. Аналіз доходів державного бюджету.

6.3. Склад і характеристика доходів місцевих бюджетів.

Доходи місцевих бюджетів, джерела їх формування. Склад і структура доходів загального і спеціального фондів відповідних місцевих бюджетів: обласних, районних бюджетів, бюджетів міст обласного значення, бюджетів сіл, селищ і міст районного значення. Аналіз доходів місцевих бюджетів.

Тема 7. Система видатків бюджету

7.1. Економічний зміст та класифікація видатків бюджету.

Економічний зміст видатків бюджету. Функції держави, їх вплив на склад і структуру видатків бюджету. Роль видатків бюджету у фінансовому забезпеченні потреб соціально-економічного розвитку. Функціональна, економічна, відомча, програмна класифікація видатків. Якісна і кількісна характеристика видатків. Класифікація видатків бюджету. Поточні бюджетні видатки і видатки розвитку.

7.2. Склад і характеристика видатків Державного бюджету.

Склад і динаміка видатків Державного бюджету. Склад видатків загального та спеціального фондів. Взаємозв'язок видатків і доходів бюджету. Структура видатків бюджету. Принципи розподілу видатків між бюджетами.

7.3. Склад і характеристика видатків місцевих бюджетів.

Склад видатків місцевих бюджетів. Структура видатків бюджету. Розмежування видатків між бюджетами. Видатки загального та спеціального фондів відповідних місцевих бюджетів: обласних, районних бюджетів, бюджетів міст обласного значення, бюджетів сіл, селищ і міст районного значення. Аналіз видатків місцевих бюджетів.

7.4. Форми бюджетного фінансування.

Характеристика форм бюджетного фінансування. Кошторисне фінансування, бюджетні кредити, бюджетні інвестиції, державні трансферти. Порядок та особливості кошторисного фінансування як основної форма здійснення видатків із бюджету.

Тема 8. Видатки бюджету на економічну діяльність держави та науку

8.1. Видатки бюджету на економічну діяльність.

Склад і структура видатків бюджету на економічну діяльність держави. Нормативні документи, що визначають пріоритетні напрями бюджетних видатків на розвиток економіки. Видатки на економічну діяльність відповідно до функціональної класифікації видатків. Розмежування видатків на економічну діяльність між бюджетами. Особливості фінансування видатків на розвиток окремих галузей економіки: транспортної, вугільної, нафтогазової, сільськогосподарської тощо. Характеристика державних програм розвитку окремих галузей економіки.

8.2. Видатки бюджету на науку.

Видатки бюджету на науку, джерела фінансування пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок. Склад і структура видатків бюджету на науку.

Тема 9. Видатки бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу

9.1. Склад видатків на соціальний захист населення і соціальну сферу.

Суть та основні напрями соціального захисту в Україні. Склад видатків на соціальну сферу.

9.2. Соціальні виплати та гарантії, що фінансуються за рахунок коштів бюджету.

Склад і структура видатків бюджету на соціальний захист і соціальне забезпечення. Розмежування видатків між бюджетами на соціальний захист і соціальне забезпечення. Порядок призначення та виплати основних видів державної соціальної допомоги.

9.3. Фінансове забезпечення видатків на освіту.

Порядок та основні засади фінансування освіти в Україні. Склад і структура видатків бюджету на освіту. Розмежування видатків між бюджетами на освіту.

9.4. Фінансове забезпечення видатків на культуру та мистецтво.

Порядок та основні засади фінансування видатків на культуру та мистецтво в Україні. Склад і структура видатків бюджету на культуру та мистецтво. Розмежування видатків між бюджетами на культуру та мистецтво.

9.5. Фінансове забезпечення видатків на засоби масової інформації, фізичну культуру та спорт.

Порядок та основні засади фінансування видатків на засоби масової інформації, фізичну культуру та спорт в Україні. Склад і структура видатків бюджету на засоби масової інформації, фізичну культуру та спорт. Розмежування видатків між бюджетами на засоби масової інформації, фізичну культуру та спорт.

Тема 10. Видатки бюджету на оборону та управління

10.1. Видатки бюджету на оборону.

Характеристика основних нормативних документів, якими урегульовані базові засади оборони України. Основні напрями витрачання коштів у частині військової та цивільної оборони. Склад державного резерву, особливості його формування і використання.

10.2. Видатки бюджету на управління.

Склад видатків на управління. Особливості фінансування видатків на державне управління, міжнародну діяльність, громадський порядок та безпеку. Порядок розмежування видатків на управління між бюджетами.

Тема 11. Видатки бюджету на обслуговування державного боргу

11.1. Економічна сутність і функції державного (місцевого) боргу.

Державні (місцеві) запозичення та гарантії.

Поняття про державний (місцевий) та гарантований державою (місцевою владою) борг. Функції державного боргу. Порядок надання державних та місцевих гарантій.

11.2. Стан, структура та динаміка Державного та гарантованого державою боргу.

Показники Державного та гарантованого державою боргу. Державний борг в аспекті валют погашення, державний борг за видами відсоткових ставок.

11.3. Управління боргом та оцінювання рівня боргового навантаження.

Суть та етапи управління державним боргом. Видатки бюджету на обслуговування Державного та місцевих боргів. Операції з активного управління боргом. Індикатори боргової безпеки держави.

4. Структура навчальної дисципліни

Із самого початку вивчення навчальної дисципліни кожен студент має бути ознайомлений як із робочою програмою навчальної дисципліни і формами організації навчання, так і зі структурою, змістом та обсягом кожного з її навчальних модулів, а також з усіма видами контролю та методикою оцінювання сформованих професійних компетентностей.

Вивчення студентом навчальної дисципліни відбувається шляхом послідовного і ґрунтовного опрацювання навчальних модулів. Навчальний модуль – це логічно завершена, відносно самостійна, цілісна частина навчального курсу, сукупність теоретичних та практичних завдань відповідного змісту та структури з розробленою системою навчально-методичного та індивідуально-технологічного забезпечення, необхідною компонентою якого є відповідні форми поточного та підсумкового контролю. Модульне навчання стимулює систематичну та якісну роботу студентів протягом семестру, виключає безплідні за своєю суттю "штурми" під час екзаменаційних сесій, підвищує мотивацію студентів до набуття знань та вмінь, відповідальність за результати власної навчальної діяльності, підвищує об'єктивність оцінювання рівня набутих студентами знань та вмінь.

Тематичний план навчальної дисципліни "Бюджетна система" складається з двох змістових модулів (табл. 4.1).

Таблиця 4.1

Структура залікового кредиту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							заочна форма						
	усього	у тому числі						усього	у тому числі					
		лекційні	практичні	лабораторні	проведення підсумкового контролю	виконання ІНДЗ	само-стійна робота		лекційні	практичні	лабораторні	проведення підсумкового контролю	виконання ІНДЗ	само-стійна робота
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Змістовий модуль 1														
Сутність і призначення бюджету. Основи бюджетного устрою														
<i>Тема 1. Сутність призначення і роль бюджету держави</i>	8	2	2	–	–	–	4	24	2	2	–	–	–	20

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
<i>Тема 2. Бюджет як основний фінансовий план держави</i>	8	2	2	–	–	–	4	24	2	2	–	–	–	20
<i>Тема 3. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування</i>	12	4	4	–	–	–	4	24	2	2	–	–	–	20
<i>Тема 4. Бюджетний устрій і побудова бюджетної системи України</i>	12	4	4	–	–	–	4	24	2	2	–	–	–	20
<i>Тема 5. Міжбюджетні відносини і система бюджетного вирівнювання</i>	8	2	2	–	–	–	4	24	2	2	–	–	–	20
Разом за змістовим модулем 1	48	14	14	–	–	–	20	120	10	10	–	–	–	100
Змістовий модуль 2														
Система доходів і видатків Державного та місцевих бюджетів														
<i>Тема 6. Система доходів бюджету</i>	8	2	2	–	–	–	4	24	2	2	–	–	–	20
<i>Тема 7. Система видатків бюджету</i>	8	2	2	–	–	–	4	24	2	2	–	–	–	20
<i>Тема 8. Видатки бюджету на економічну діяльність держави та науку</i>	8	2	2	–	–	–	4	24	2	2	–	–	–	20

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Тема 9. Видатки бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу	12	4	4	–	–	–	4	28	4	4	–	–	–	20
Тема 10. Видатки бюджету на оборону та управління	8	2	2	–	–	–	4	24	2	2	–	–	–	20
Тема 11. Видатки бюджету на обслуговування державного боргу	12	4	4	–	–	–	4	24	2	2	–	–	–	20
Разом за змістовим модулем 2	56	16	16	–	–	–	24	148	14	14	–	–	–	120
Підготовка до екзамену	12	–	–	–	–	–	12	16	–	–	–	–	–	16
Екзамен	2	–	–	–	2	–	–	2	–	–	–	2	–	–
Усього годин за модулями	120	30	30	–	4	56	288	24	24	–	4	236		

5. Теми та плани семінарських занять

Семінарське заняття – це форма навчального заняття, за якої викладач організовує дискусію навколо попередньо визначених тем, до яких студенти готують тези виступів. На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені студентами доповіді та презентації з окреслених питань (табл. 5.1), їх виступи, активність у дискусії, вміння формулювати і відстоювати свою позицію тощо. Підсумкові бали за кожне семінарське заняття виставляються у відповідний журнал. Отримані студентом бали за окремі семінарські заняття враховуються в процесі накопичення підсумкових балів із даної навчальної дисципліни.

Плани семінарських занять

Назви тем	Програмні питання	Кількість годин	Література
1	2	3	4
Змістовий модуль 1. Сутність і призначення бюджету. Основи бюджетного устрою			
<i>Тема 1. Сутність, призначення і роль бюджету держави</i>	<i>Семінарське заняття 1</i> 1. Економічна природа та суть бюджету. 2. Ознаки та особливості бюджету. 3. Роль бюджету у регулюванні соціально-економічних процесів. 4. Мета та завдання бюджетної політики. 5. Суть та особливості функціонування бюджетного механізму	1	Основна: [1; 2; 4; 5; 7 – 10]. Додаткова: [22; 23; 56]
<i>Тема 2. Бюджет як основний фінансовий план держави</i>	<i>Семінарське заняття 2</i> 1. Правова характеристика бюджету як фінансового плану. 2. Склад і характеристика бюджетного законодавства. 3. Бюджетний кодекс: аналіз основних положень. 4. Характеристика основних бюджетних показників. 5. Суть та призначення бюджетної класифікації	1	Основна: [1; 3 – 5; 7 – 10]. Додаткова: [23; 35; 56]
<i>Тема 3. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування</i>	<i>Семінарське заняття 3</i> 1. Поняття бюджетного дефіциту. 2. Обґрунтування причин виникнення бюджетного дефіциту та його наслідків. 3. Ставлення до проблеми бюджетного дефіциту. 4. Показники бюджетного дефіциту у вітчизняній та зарубіжній практиці. 5. Класифікація бюджетного дефіциту. 6. Джерела фінансування бюджетного дефіциту. 7. Особливості затвердження місцевих бюджетів з дефіцитом. 8. Особливості затвердження місцевих бюджетів з профіцитом	2	Основна: [2; 3; 6; 8 – 10] Додаткова: [23; 56].

1	2	3	4
Тема 4. Бюджетний устрій і побудова бюджетної системи України	<p align="center"><i>Семінарське заняття 4</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Становлення і розвиток бюджетної системи України. 2. Базові засади формування бюджетних систем. 3. Принципи бюджетної системи України. 4. Склад і структура бюджетної системи України. 5. Суть і складові зведеного бюджету. 6. Характеристика стадій бюджетного процесу. 7. Розпорядники та одержувачі бюджетних коштів, їхні права та повноваження. 8. Загальні засади складання проектів бюджетів. 9. Основи виконання бюджету 	2	<p>Основна: [2; 3; 5; 8; 10].</p> <p>Додаткова: [17; 18; 23; 31; 35; 37; 39; 56]</p>
Тема 5. Міжбюджетні відносини і система бюджетного вирівнювання	<p align="center"><i>Семінарське заняття 5</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Фіскальні дисбаланси: суть, причини та способи усунення. 2. Міжбюджетні трансферти, їх суть та види. 3. Трансферти у дохідній (видатковій) частині Державного бюджету. 4. Трансферти у дохідній (видатковій) частині місцевих бюджетів. 5. Порядок та умови проведення горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій. 6. Порядок та умови надання освітньої та медичної субвенцій. 7. Світовий досвід регулювання міжбюджетних відносин 	1	<p>Основна: [2 – 4; 6 – 8; 10].</p> <p>Додаткова: [16; 18; 27; 29; 31; 38; 41; 42; 47; 56]</p>
Змістовий модуль 2. Система доходів і видатків Державного та місцевих бюджетів			
Тема 6. Система доходів бюджету	<p align="center"><i>Семінарське заняття 6</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Суть доходів і надходжень бюджету. Основні класифікації доходів. 2. Характеристика податкових надходжень бюджету. 3. Загальнодержавні та місцеві податки у формуванні доходів бюджету. 4. Пропорції розподілу податків і зборів між бюджетами. 5. Неподаткові надходження бюджету. Власні надходження бюджетних установ. 6. Доходи від операцій з капіталом. 7. Цільові фонди у складі доходів бюджету. 8. Розмежування доходів бюджету між загальним та спеціальним фондами. 9. Особливості формування доходів місцевих бюджетів 	1	<p>Основна: [2; 6 – 8; 10].</p> <p>Додаткова: [14; 20; 28; 32; 36; 43; 48; 51; 53 – 56]</p>

1	2	3	4
Тема 7. Система видатків бюджету	<p style="text-align: center;"><i>Семінарське заняття 7</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Суть видатків і витрат бюджету. Основні класифікації видатків 2. Загальна характеристика та склад видатків, що фінансуються з Державного бюджету. 3. Загальні засади розмежування видатків між місцевими бюджетами. 4. Видатки загального та спеціального фондів Державного і місцевих бюджетів. 5. Основи кошторисного фінансування 	1	<p>Основна: [2; 10] Додаткова: [56]</p>
Тема 8. Видатки бюджету на економічну діяльність держави та науку	<p style="text-align: center;"><i>Семінарське заняття 8</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Пріоритетні напрями бюджетних видатків на розвиток економіки. 2. Кошти Державного та місцевих бюджетів у фінансуванні видатків на розвиток економіки. 3. Особливості бюджетного фінансування галузей паливно-енергетичного комплексу. 4. Особливості бюджетного фінансування сільського господарства. 5. Особливості надання бюджетної підтримки інших галузей економіки. 6. Основи бюджетного фінансування наукової та науково-технічної діяльності 	1	<p>Основна: [2; 5; 10] Додаткова: [56]</p>
Тема 9. Видатки бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу	<p style="text-align: center;"><i>Семінарське заняття 9</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Основні напрями соціального захисту в Україні (за рахунок коштів бюджетів). 2. Соціальні виплати у зв'язку з малозабезпеченістю. 3. Гарантовані державою виплати на дітей. 4. Виплати, призначені для компенсації втрачених громадянами доходів. 5. Соціальна допомога і соціальні гарантії для окремих категорій громадян. 6. Бюджетне фінансування освіти в Україні. 7. Бюджетне фінансування охорони здоров'я в Україні. 8. Бюджетне фінансування культури та мистецтва в Україні. 9. Бюджетне фінансування засобів масової інформації, фізичної культури і спорту 	2	<p>Основна: [2; 5; 10]. Додаткова: [11; 19; 33; 34; 46; 56]</p>

1	2	3	4
Тема 10. Видатки бюджету на оборону та управління	<p>Семінарське заняття 10</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Концепція оборони та будівництва Збройних сил України. 2. Воєнна доктрина держави і військові витрати. 3. Принципи формування і використання запасів державного резерву. 4. Особливості фінансування видатків на державне управління та міжнародну діяльність. 5. Фінансування громадського порядку, безпеки та судової влади 	1	<p>Основна: [2; 10]. Додаткова: [56]</p>
Тема 11. Видатки бюджету на обслуговування державного боргу	<p>Семінарське заняття 11</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Причини виникнення державного (місцевого) боргу. 2. Бюджетний дефіцит та державний борг: взаємозв'язок категорій. 3. Порядок та умови випуску облігацій державної позики. 4. Фінансові умови співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями. 5. Порядок та умови надання державних та місцевих гарантій. 6. Характеристика основних методів управління державним боргом. 7. Показники вимірювання стану боргового навантаження. 8. Індикатори та показники стану боргової безпеки 	2	<p>Основна: [2; 10]. Додаткова: [12; 13; 15; 21; 25; 26; 30; 39; 44; 56]</p>
Усього годин		15	

6. Теми практичних занять

Практичне заняття – це форма навчального заняття, за якої викладач організовує детальний розгляд окремих теоретичних положень навчальної дисципліни і формує вміння та навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентом сформульованих завдань. Проведення таких занять ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі – тестах для виявлення ступеня оволодіння

необхідними теоретичними положеннями, наборі завдань різного рівня складності для розв'язування їх на занятті. Воно включає проведення попереднього контролю знань, вмінь і навичок студентів, постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення за участю студентів, розв'язування завдань із їх обговоренням, розв'язування контрольних завдань, їх перевірку, оцінювання (табл. 6.1).

Таблиця 6.1

Перелік тем практичних занять

Назва змістового модуля	Теми практичних занять (за модулями)	Кількість годин	Література
1	2	3	4
<p><i>Змістовий модуль 1.</i> Сутність і призначення бюджету. Основи бюджетного устрою</p>	<p><i>Завдання 1.</i> Розрахувати рівень централізації ВВП у бюджеті та державних цільових фондах</p>	1	<p>Основна: [1; 4; 5; 7 – 10]. Додаткова: [22; 23; 49; 52; 55; 56]</p>
	<p><i>Завдання 2.</i> Обчислити показники надходжень, витрат і фінансування бюджету</p>	1	<p>Основна: [1; 4; 5; 7 – 10]. Додаткова: [23; 35; 49; 52; 55; 56]</p>
	<p><i>Завдання 3.</i> Розрахувати абсолютні та відносні показники бюджетного дефіциту, визначити рівень його небезпечності. <i>Завдання 4.</i> Визначити показники бюджетного дефіциту в аспекті за фондами та запропонувати джерела його фінансування</p>	2	<p>Основна: [2; 3; 6; 8 – 10]. Додаткова: [23; 48; 49; 52; 55; 56]</p>
	<p><i>Завдання 5.</i> Визначити обсяг дохідної частини зведеного бюджету області, зведеного бюджету району області, зведеного бюджету міста з районним поділом</p>	2	<p>Основна: [2; 3; 5; 8; 10]. Додаткова: [23; 35; 50; 55; 56]</p>
	<p><i>Завдання 6.</i> Визначити склад та суми міжбюджетних трансфертів місцевого бюджету. <i>Завдання 7.</i> Розрахувати фінансові нормативи бюджетної забезпеченості</p>	1	<p>Основна: [2; 3; 6; – 8; 10]. Додаткова: [52; 54; 55; 56]</p>

1	2	3	4
<p><i>Змістовий модуль 2.</i> Система доходів і видатків Державного та місцевих бюджетів</p>	<p><i>Завдання 8.</i> Проаналізувати склад та структуру доходів Державного бюджету України. <i>Завдання 9.</i> Визначити перелік доходів загального та спеціального фондів бюджетів. <i>Завдання 10.</i> Розподілити доходи бюджету за групами згідно з бюджетною класифікацією. <i>Завдання 11.</i> Розподілити надходження від платників міста (селища, села) між відповідними бюджетами</p>	1	<p>Основна: [2; 6 – 8; 10]. Додаткова: [43; 48; 51; 53 – 56]</p>
	<p><i>Завдання 12.</i> Проаналізувати склад та структуру видатків Державного бюджету України. <i>Завдання 13.</i> Визначити перелік видатків загального та спеціального фондів бюджетів. <i>Завдання 14.</i> Розподілити доходи бюджету за групами згідно з бюджетною класифікацією. <i>Завдання 15.</i> Розподілити видатки за бюджетами, з яких здійснюється їх фінансування</p>	1	<p>Основна: [2; 5 – 10]. Додаткова: [48; 54 – 56]</p>
	<p><i>Завдання 16.</i> Проаналізувати склад і структуру видатків бюджету на економічну діяльність держави і науку</p>	1	<p>Основна: [2; 5– 10]. Додаткова: [48; 54 – 56]</p>
	<p><i>Завдання 17.</i> Проаналізувати склад і структуру видатків бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу. <i>Завдання 18.</i> Здійснити розрахунки сум соціальної допомоги громадянам, субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг</p>	2	<p>Основна: [2; 5; 7 – 10]. Додаткова: [11; 19; 33; 34; 46; 55; 56]</p>
	<p><i>Завдання 19.</i> Проаналізувати склад і структуру видатків бюджету на оборону та управління</p>	1	<p>Основна: [2; 5 – 10]. Додаткова: [56]</p>
	<p><i>Завдання 20.</i> Проаналізувати показники боргового навантаження</p>	2	<p>Основна: [2; 5 – 10]. Додаткова: [49; 52; 55 – 56]</p>
Разом зі змістовими модулями		15	

6.1. Приклади типових практичних завдань за темами

Змістовий модуль 1

Сутність і призначення бюджету. Основи бюджетного устрою

Рівень 1. На підставі наведених у табл. 6.2 даних розрахуйте абсолютні та відносні показники дефіциту Державного бюджету, в тому числі в аспекті за фондами.

Таблиця 6.2

Інформація про планові показники Державного бюджету, млрд грн

Показники	Загальний фонд	Спеціальний фонд
Доходи	320,6	53,2
у тому числі сума надходжень від міжбюджетних трансфертів	1,4	0,0
Видатки	345,4	62,7
у тому числі видатки на обслуговування державного боргу	20,6	0,0
Надання кредитів	9,8	6,9
Повернення кредитів	7,5	5,0
Довідково: величина ВВП	1 100,8	

Рівень 2. Визначте обсяг дохідної частини зведеного бюджету області, зведеного бюджету району області та зведеного бюджету міста обласного значення з районним поділом, якщо:

доходи обласного бюджету становлять 10,2 млрд грн;

доходи районного у області бюджету – 0,7 млрд грн;

доходи бюджету міста обласного значення (з районним поділом) – 2,4 млрд грн;

сумарний обсяг доходів зведених бюджетів районів області – 6,0 млрд грн;

сумарний обсяг доходів бюджетів районів міста обласного значення (з районним поділом) – 0,2 млрд грн;

сумарний обсяг доходів бюджетів міст обласного значення (без районного поділу) – 1,7 млрд грн;

сумарний обсяг доходів бюджетів міст районного значення – 0,4 млрд грн;

сумарний обсяг доходів селищних бюджетів – 0,6 млрд грн;

сумарний обсяг доходів сільських бюджетів – 0,7 млрд грн.

Довідково: кількість міст обласного значення з районним поділом в області – одне.

Рівень 3. Розглянути наведені ситуації та визначити правомірність дій органів влади відповідного рівня.

1. Закон України про Державний бюджет набрав чинності з березня поточного року. Бюджетні призначення, визначені законом про Державний бюджет України на попередній бюджетний період склали 320 млрд грн. Затверджені бюджетні асигнування на лютий поточного року визначені в обсязі 29,5 млрд грн.

2. Державний бюджет на наступний рік було прийнято з дефіцитом в обсязі 16 млрд грн. Джерелами фінансування дефіциту визначено:

а) зовнішні запозичення в сумі 8 млрд грн;

б) надходження від приватизації державного майна в сумі 5 млрд грн;

в) кредит Національного банку України в сумі 3 млрд грн.

3. Величина дохідної частини місцевого бюджету визначена в обсязі 300 млн грн, видаткової – 320 млн грн; оборотний залишок бюджетних коштів затверджений на рівні 8,5 млн грн.

Змістовий модуль 2

Система доходів і видатків

Державного та місцевих бюджетів

Рівень 1. Підприємство, що зареєстроване у м. Південне Харківського району Харківської області, розраховало до сплати за звітний період 50 000 грн податку на доходи фізичних осіб. Визначте, у яких пропорціях Державною казначейською службою України буде проведено розподіл сум податку між відповідними бюджетами.

Рівень 2. Сільськогосподарське підприємство отримало кредит на придбання сільськогосподарської техніки в сумі 24 000 грн на термін 3 роки під 18 % річних. Основна сума кредиту погашається рівними сумами наприкінці кожного кварталу, відсотки нараховуються на непогашений залишок основної суми. За результатами конкурсного відбору підприємство було включене до одержувачів фінансової підтримки з боку держави через механізм здешевлення кредитів. Визначте потенційну

суму підтримки підприємства державою через механізм здешевлення кредитів, якщо облікова ставка НБУ протягом першого – другого років користування кредитом становитиме 7 %, протягом третього року – 6,5 %.

Рівень 3. У двокімнатній квартирі загальною площею 45,0 кв. м. зареєстровані два непрацюючих пенсіонери – чоловік та дружина. Місячний розмір плати за житлово-комунальні послуги в межах норм користування – 785,20 грн, а в межах нормативів споживання – 744,61 грн.

Доходи сім'ї:

пенсія чоловіка становить 7 500 грн за останні 6 місяців;

пенсія дружини – 6 800 грн за останні 6 місяців.

Визначте суму житлово-комунальних послуг, що підлягає сплаті сім'єю, та розмір житлової субсидії.

7. Самостійна робота

Самостійна робота студента (СРС) – це форма організації навчального процесу, за якої заплановані завдання виконуються студентом самостійно під методичним керівництвом викладача.

Мета СРС – засвоєння в повному обсязі навчальної програми та формування у студентів загальних і професійних компетентностей, які відіграють суттєву роль у становленні майбутнього фахівця вищого рівня кваліфікації.

Навчальний час, відведений для самостійної роботи студентів денної форми навчання, визначається навчальним планом і становить 47 % (56 годин) від загального обсягу навчального часу на вивчення дисципліни (120 годин). У ході самостійної роботи студент має перетворитися на активного учасника навчального процесу, навчитися свідомо ставитися до оволодіння теоретичними і практичними знаннями, вільно орієнтуватися в інформаційному просторі, нести індивідуальну відповідальність за якість власної професійної підготовки. СРС включає: опрацювання лекційного матеріалу; опрацювання та вивчення рекомендованої літератури, основних термінів та понять за темами дисципліни; підготовку до практичних, семінарських занять; підготовку до виступу на семінарських заняттях; поглиблене опрацювання окремих лекційних тем або питань; пошук (підбір) та огляд літературних джерел за заданою проблематикою дисципліни; аналітичний розгляд наукової публікації; контрольну перевірку студентами особистих знань за запитаннями для самодіагностики;

підготовку до контрольних робіт та інших форм поточного контролю; підготовку до модульного контролю (колоквіуму); систематизацію вивченого матеріалу з метою підготовки до семестрового екзамену.

Необхідним елементом успішного засвоєння матеріалу навчальної дисципліни є самостійна робота студентів з науковими статтями та монографіями, нормативними актами з питань бюджету, статистичними матеріалами. Основні види самостійної роботи, які запропоновані студентам для засвоєння теоретичних знань з навчальної дисципліни, наведені в табл. 7.1.

Таблиця 7.1

Завдання для самостійної роботи студентів та форми її контролю

Назви тем	Зміст самостійної роботи студентів	Кількість годин	Форми контролю СРС	Література
1	2	3	4	5
Змістовий модуль 1				
Сутність і призначення бюджету. Основи бюджетного устрою				
<i>Тема 1.</i> Сутність, призначення і роль бюджету держави	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, огляд теоретичного матеріалу за питаннями: 1. Становлення бюджетних відносин в окремих країнах. 2. Бюджетна історія України	4	Презентація результатів	Основна: [1; 4; 5; 7 – 10]. Додаткова: [22; 23; 49; 52; 56]
<i>Тема 2.</i> Бюджет як основний фінансовий план держави	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, огляд теоретичного матеріалу за питаннями: 1. Законодавча і нормативна база функціонування бюджетної системи. 2. Правове регулювання бюджетних відносин Конституцією України. 3. Бюджетний кодекс України: характеристика основних положень	4	Презентація результатів	Основна: [1; 2; 4; 5; 7 – 10]. Додаткова: [12; 15; 23; 24; 35; 37; 40; 49; 52; 56]

Продовження табл. 7.1

1	2	3	4	5
<i>Тема 3.</i> Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, огляд теоретичного матеріалу за питаннями: 1. Причини бюджетного дефіциту в Україні у 1992 – 1999 рр. 2. Проблеми дефіциту бюджету: зарубіжний досвід. 3. Надходження від приватизації як джерело фінансування бюджетного дефіциту	4	Письмова контрольна робота за темами 1 і 2. Презентація результатів	Основна: [2; 3; 6; 8 – 10; 23]. Додаткова: [48; 49; 52; 56]
<i>Тема 4.</i> Бюджетний устрій і побудова бюджетної системи України	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, огляд теоретичного матеріалу за питаннями: 1. Учасники бюджетного процесу та їх повноваження. 2. Бюджетна резолюція. 3. Бюджетна класифікація	4	Презентація результатів	Основна: [2; 5; 6; 8; 10]. Додаткова: [23; 35; 18; 31; 37; 39; 56]
<i>Тема 5.</i> Міжбюджетні відносини і система бюджетного вирівнювання	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, огляд теоретичного матеріалу за питаннями: 1. Проблеми міжбюджетних відносин в Україні. 2. Світова практика міжбюджетних відносин. 3. Дотації вирівнювання у Європейській хартії про місцеве самоврядування. 4. Процедура визначення обсягів міжбюджетних трансфертів	4	Колоквіум за темами 1 – 5	Основна: [2; 5 – 8; 10]. Додаткова: [16; 18; 27; 29; 31; 38; 41; 45; 42; 47; 48; 52; 54; 56]
Усього за змістовим модулем 1		20		

1	2	3	4	5
Змістовий модуль 2 Система доходів і видатків Державного та місцевого бюджетів				
<p><i>Тема 6. Система доходів бюджету</i></p>	<p>Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, огляд теоретичного матеріалу за питаннями:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Прямі податки в системі доходів державного та місцевих бюджетів. 2. Непрямі податки в системі доходів державного та місцевих бюджетів. 3. Неподаткові надходження в системі доходів державного та місцевих бюджетів. 4. Власні надходження бюджетних установ у системі доходів бюджету 	4	Презентація результатів	<p>Основна: [2; 6 – 8; 10]. Додаткова: [20; 28; 32; 36; 43; 48; 51; 53 – 56]</p>
<p><i>Тема 7. Система видатків бюджету</i></p>	<p>Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, огляд теоретичного матеріалу за питаннями:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Відомча класифікація видатків бюджету. 2. Економічна класифікація видатків бюджету. 3. Функціональна класифікація видатків бюджету. 4. Розпорядники бюджетних коштів: їх права та обов'язки 	4	Презентація результатів	<p>Основна: [2; 5 – 10]. Додаткова: [48; 54; 56]</p>

Продовження табл. 7.1

1	2	3	4	5
<i>Тема 8.</i> Видатки бюджету на економічну діяльність держави та науки	<p>Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, огляд теоретичного матеріалу за питаннями:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Структура видатків бюджетів на розвиток економіки. 2. Фінансова підтримка окремих галузей економіки. 3. Пріоритетні напрями розвитку науки і техніки 	4	<p>Письмова контрольна робота за темами 6 і 7.</p> <p>Презентація результатів</p>	<p>Основна: [2; 5 – 10].</p> <p>Додаткова: [48; 54; 56]</p>
<i>Тема 9.</i> Видатки бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу	<p>Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, огляд теоретичного матеріалу за питаннями:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Нормативні документи, які регулюють надання соціальної допомоги та їх загальна характеристика. 2. Розмежування видатків на соціальний захист населення і соціальну сферу між бюджетами 	4	Презентація результатів	<p>Основна: [2; 5 – 10].</p> <p>Додаткова: [11; 19; 33; 34; 46; 56]</p>
<i>Тема 10.</i> Видатки бюджету на оборону та управління	<p>Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, огляд теоретичного матеріалу за питаннями:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Структура видатків бюджету на управління. 2. Видатки на національну оборону: досвід зарубіжних країн 	4	Презентація результатів	<p>Основна: [2; 5 – 10].</p> <p>Додаткова: [56]</p>

1	2	3	4	5
Тема 11. Видатки бюджету на обслуговування державного боргу	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, огляд теоретичного матеріалу за питаннями: 1. Запозичення місцевих бюджетів. 2. Правова база управління державним боргом України. 3. Наслідки неплатоспроможності держави	4	Колоквіум за темами 6 – 11	Основна: [2; 6; 5; 7 – 10]. Додаткова: [12; 13; 15; 21; 25; 26; 30; 39; 44; 48; 49; 52; 56]
Усього за змістовим модулем 2		24		
Підготовка до екзамену		12		Основна: [1 – 10]. Додаткова: [11 – 56]
Усього за модулями		56		

7.1. Контрольні запитання для самодіагностики

Тема 1. Сутність, призначення і роль бюджету держави

1. Обґрунтуйте об'єктивні передумови виникнення бюджету.
2. Поясніть походження терміна "бюджет".
3. Назвіть позиції, за якими прийнято розглядати бюджет.
4. Назвіть ознаки та особливості бюджету як економічної категорії.
5. Визначте сутність бюджету як правової категорії.
6. Визначте значення та місце бюджету у фінансовій системі.
7. Розмежуйте зміст бюджету за формою та за матеріальним змістом.
8. Назвіть об'єкти та суб'єкти бюджетних відносин.
9. Назвіть основні функції бюджету та розкрийте їх зміст.
10. Обґрунтуйте основне призначення бюджету.
11. Назвіть перелік чинників, які дозволяють характеризувати роль бюджету в розвитку окремо взятої країни.
12. Охарактеризуйте особливості американської, скандинавської та західноєвропейської моделей фінансових відносин у суспільстві.

13. Визначте місце та роль бюджету в соціально-економічному розвитку України.
14. Визначте сутність та базові завдання бюджетної політики.
15. Назвіть та охарактеризуйте складові бюджетної політики.
16. Охарактеризуйте поточні та середньострокові завдання бюджетної політики для України.
17. Визначте сутність і дайте характеристику бюджетному механізму.
18. Назвіть бюджетні методи регулювання економічних і соціальних процесів у державі.

Тема 2 . Бюджет як основний фінансовий план держави

1. Поясніть, що становить бюджет як фінансовий план.
2. Назвіть складові зведеного балансу фінансових ресурсів України.
3. Назвіть, якими нормативними документами здійснюється правове регулювання бюджетних відносин.
4. Визначте основні питання бюджетних правовідносин, урегульованих Конституцією України.
5. Дайте загальну характеристику Бюджетного кодексу України.
6. Назвіть нормативні документи, що регламентують статті доходів бюджету.
7. Назвіть нормативні документи, що регламентують статті витрат бюджету.
8. Дайте загальну характеристику та визначте складові надходжень бюджету.
9. Дайте загальну характеристику та визначте складові витрат бюджету.
10. Назвіть складові доходів бюджету.
11. Назвіть складові витрат бюджету.
12. Поясніть призначення поділу бюджету на загальний та спеціальний фонди.
13. Дайте визначення та поясніть призначення бюджетної класифікації.
14. Назвіть складові бюджетної класифікації.

Тема 3. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування

1. Охарактеризуйте основні точки зору щодо оцінювання можливих станів бюджету.

2. Опишіть, як змінювалося ставлення до проблеми бюджетного дефіциту з розвитком економічної думки.
3. Поясніть, у чому полягає концепція функціональних видатків Абба Лернера.
4. Визначте сутність "золотого правила" державних фінансів.
5. Опишіть особливості застосування дефіциту як засобу згладжування наслідків циклічного розвитку економіки.
6. Розкрийте економічну природу дефіциту бюджету.
7. Назвіть та охарактеризуйте основні підходи до визначення бюджетного дефіциту.
8. Визначте порядок обчислення абсолютної величини бюджетного дефіциту згідно з вимогами українського законодавства.
9. Назвіть та опишіть порядок визначення відносних показників бюджетного дефіциту.
10. Назвіть граничне значення величини бюджетного дефіциту, дозволене для учасників Європейського Союзу.
11. Охарактеризуйте основні причини, які обумовлюють викривлення реального стану бюджетного дефіциту в Україні.
12. Дайте класифікацію бюджетного дефіциту.
13. Охарактеризуйте основні причини, що викликають дефіцит бюджету.
14. Визначте наслідки затвердження дефіцитного бюджету.
15. Назвіть та охарактеризуйте джерела фінансування бюджетного дефіциту.
16. Визначте особливості затвердження Державного бюджету України з дефіцитом і профіцитом.
17. Визначте особливості затвердження місцевих бюджетів України з дефіцитом та профіцитом.
18. Назвіть особливості здійснення державних та місцевих запозичень в Україні.
19. Визначте склад надходжень від приватизації як джерела фінансування дефіциту Державного бюджету.
20. Опишіть порядок використання коштів єдиного казначейського рахунку та надходжень унаслідок продажу/пред'явлення цінних паперів в якості джерела фінансування дефіциту бюджету.

Тема 4. Бюджетний устрій і побудова бюджетної системи України

1. Дайте визначення бюджетного устрою та назвіть засади, що покладені в його основу.
2. Поясніть, яким чином державний устрій та адміністративно-територіальний поділ країни впливають на склад та структуру бюджетної системи.
3. Назвіть та охарактеризуйте принципи бюджетної системи України.
4. Назвіть принципи, на яких базується ефективна система розподілу доходів.
5. Охарактеризуйте основні методологічні підходи до розмежування доходів між бюджетами.
6. Охарактеризуйте сутність власних, закріплених і регулюючих доходів бюджету.
7. Обґрунтуйте основні засади розмежування видатків між бюджетами.
8. Опишіть основи організації взаємовідносин між бюджетами.
9. Дайте визначення бюджетної системи та назвіть складові бюджетної системи України.
10. Визначте, що становить зведений бюджет та поясніть, на яких рівнях він розраховується.
11. Дайте визначення бюджетного процесу і назвіть його основні стадії.
12. Поясніть суть бюджетного циклу та його відмінності від бюджетного періоду.
13. Назвіть обставини, за яких календарні межі бюджетного періоду в Україні можуть бути змінені.
14. Опишіть загальні засади складання проекту Державного бюджету.
15. Опишіть порядок розгляду та затвердження Державного бюджету України.
16. Охарактеризуйте порядок виконання державного бюджету за доходами.
17. Охарактеризуйте порядок виконання державного бюджету за видатками.
18. Охарактеризуйте умови та порядок внесення змін до Закону про Державний бюджет.

19. Опишіть порядок та назвіть терміни подання звітності про виконання Державного та місцевих бюджетів.

20. Назвіть особливості бюджетного процесу на місцевому рівні.

Тема 5. Міжбюджетні відносини і система бюджетного вирівнювання

1. Поясніть, що становлять фіскальні дисбаланси та назвіть причини, які обумовлюють їх виникнення.

2. Поясніть різницю між вертикальними та горизонтальними фіскальними дисбалансами.

3. Дайте визначення сутності міжбюджетних відносин та обґрунтуйте основну мету їх регулювання.

4. Поясніть, які існують проблеми фінансового вирівнювання в Україні.

5. Назвіть етапи розвитку міжбюджетних відносин в Україні.

6. Визначте склад міжбюджетних трансфертів, встановлених Бюджетним кодексом України.

7. Назвіть основні джерела інформації про види та планові обсяги міжбюджетних трансфертів, передбачених у Державному бюджеті України.

8. Визначте основні трансферти у дохідній частині Державного бюджету.

9. Визначте найбільш значущі трансферти у видатковій частині Державного бюджету.

10. Наведіть приклади додаткових дотацій, що встановлюються у Державному бюджеті для місцевих бюджетів.

11. Наведіть приклади субвенцій, які встановлюються у Державному бюджеті для місцевих бюджетів.

12. Наведіть приклади місцевих бюджетів-донорів та бюджетів-реципієнтів.

13. Визначте порядок та умови призначення базової дотації.

14. Назвіть чинники, які впливають на визначення величини базової (реверсної) дотації.

15. Поясніть, що становить норматив бюджетної забезпеченості та де він застосовується.

16. Обґрунтуйте сутність, порядок обчислення та застосування індексу податкоспроможності адміністративно-територіальної одиниці.

17. Поясніть необхідність запровадження, умови призначення та розподілу освітньої та медичної субвенцій.

18. Опишіть чинний механізм стимулювання місцевих органів влади до нарощування доходів бюджету.

19. Визначте умови проведення компенсації державою частини доходів місцевих бюджетів, недоотриманих унаслідок надання державою податкових пільг.

20. Назвіть, які міжбюджетні трансферти можуть встановлюватися між окремими місцевими бюджетами.

Тема 6. Система доходів бюджету

1. Розкрийте економічну сутність категорії "доходи бюджету".

2. Назвіть критерії класифікації доходів бюджету.

3. Визначте і проаналізуйте чинники, які впливають на формування доходів Державного бюджету України в сучасних умовах.

4. Назвіть склад доходів Державного бюджету, передбачений Бюджетним кодексом.

5. Дайте характеристику податкових надходжень Державного бюджету.

6. Назвіть перелік загальнодержавних податків і зборів, які стягуються в Україні.

7. Визначте перелік основних бюджетоформувальних податків Державного бюджету.

8. Визначте склад та дайте характеристику неподаткових надходжень Державного бюджету.

9. Назвіть складові власних надходжень бюджетних установ та визначте особливості зарахування їх до бюджету.

10. Визначте основні складові доходів від операцій із капіталом.

11. Назвіть державні цільові фонди, які включаються до складу Державного бюджету України.

12. Назвіть джерела формування доходів загального та спеціального фондів Державного бюджету.

13. Охарактеризуйте склад доходів місцевих бюджетів.

14. Назвіть перелік місцевих податків і зборів, запроваджених в Україні.

15. Назвіть основні бюджетоформувальні податки місцевих бюджетів.

16. Розкрийте значення міжбюджетних трансфертів як складової доходів місцевих бюджетів.

17. З'ясуйте та поясніть призначення бюджету розвитку місцевих бюджетів.

18. Визначте складові загального та спеціального фондів місцевих бюджетів.

Тема 7. Система видатків бюджету

1. Поясніть сутність та призначення бюджетних видатків.

2. Розмежуйте поняття видатків і витрат бюджету.

3. Назвіть показники, які не включаються до складу видатків бюджету.

4. Назвіть критерії класифікації видатків бюджету.

5. Поясніть призначення та складові бюджетної класифікації видатків.

6. Поясніть, яким чином здійснюється розмежування видатків між бюджетами різних рівнів.

7. Охарактеризуйте склад видатків, що фінансуються з Державного бюджету України.

8. Назвіть нормативні документи, якими визначається склад видатків Державного бюджету України.

9. Охарактеризуйте додатки до Закону про Державний бюджет України, якими визначається склад видатків.

10. Поясніть сутність та обґрунтуйте необхідність таємних видатків.

11. Поясніть сутність захищених статей видатків бюджету та визначте їх склад.

12. Охарактеризуйте структуру видатків Державного бюджету за функціями держави.

13. Охарактеризуйте структуру видатків Державного бюджету за головними розпорядниками бюджетних коштів.

14. Охарактеризуйте структуру видатків Державного бюджету за економічною класифікацією видатків.

15. Визначте склад і дайте характеристику видатків місцевих бюджетів.

16. Охарактеризуйте структуру видатків місцевих бюджетів.

Тема 8. Видатки бюджету на економічну діяльність держави та науку

1. Обґрунтуйте необхідність видатків на розвиток економіки.
2. Назвіть основні засоби регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання.
3. Охарактеризуйте склад видатків бюджету на економічну діяльність.
4. Опишіть порядок розмежування видатків на економічну діяльність між Державним та місцевими бюджетами.
5. Охарактеризуйте видатки бюджету на розвиток сільськогосподарської галузі.
6. Визначте склад видатків Державного бюджету на паливно-енергетичний комплекс.
7. Охарактеризуйте видатки бюджету на розвиток нафтогазової галузі.
8. Назвіть склад видатків на економічну діяльність згідно з функціональною класифікацією видатків бюджету.
9. Охарактеризуйте видатки бюджету на лісове господарство та мисливство.
10. Назвіть мету та завдання створення Державного фонду регіонального розвитку.
11. Назвіть основні критерії конкурсного відбору інвестиційних програм для отримання фінансування з Державного фонду регіонального розвитку.
12. Охарактеризуйте цілі державної політики у науковій і науково-технічній діяльності.
13. Визначте пріоритетні напрями розвитку науки і техніки в Україні.
14. Назвіть пріоритетні тематичні напрями наукових досліджень і науково-технічних розробок в Україні.
15. Опишіть, у який спосіб здійснюється бюджетне фінансування науки.
16. Назвіть джерела фінансування наукової і науково-технічної діяльності.
17. Опишіть визначений Бюджетним кодексом України порядок розмежування видатків на науку між державним та місцевими бюджетами.
18. Визначте місце бюджетних коштів у фінансуванні науки.
19. Назвіть джерела фінансування наукових досліджень відповідно до їх характеру.

20. Назвіть провідні державні відомства за часткою наукових видатків із Державного бюджету України.

Тема 9. Видатки бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу

1. Охарактеризуйте суть та значення системи соціального захисту.

2. Назвіть основні нормативні документи, які регулюють здійснення видатків на соціальний захист населення.

3. Визначте основні напрями соціального захисту населення в Україні, джерелом фінансування яких є кошти бюджету.

4. Назвіть види державної допомоги сім'ям з дітьми та опишіть порядок їх призначення.

5. Опишіть порядок призначення державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям.

6. Назвіть пільги, якими користуються ветерани війни та визначте основні гарантії їх соціального захисту.

7. Назвіть та охарактеризуйте основні гарантії соціального захисту інвалідів в Україні.

8. Опишіть порядок призначення населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива.

9. Опишіть порядок здійснення індексації грошових доходів населення в Україні.

10. Назвіть основні гарантії, що надаються реабілітованим громадянам.

11. Опишіть порядок фінансування окремих видів видатків на соціальний захист населення.

12. Охарактеризуйте склад і порядок фінансування видатків бюджету на освіту.

13. Охарактеризуйте склад і порядок фінансування видатків бюджету на охорону здоров'я.

14. Охарактеризуйте склад і порядок фінансування видатків бюджету на культурно-освітні заклади.

15. Охарактеризуйте склад і порядок фінансування видатків бюджету на засоби масової інформації.

16. Охарактеризуйте склад і порядок фінансування видатків бюджету на фізичну культуру та спорт.

17. Охарактеризуйте сутність та призначення кошторисного фінансування.

18. Опишіть порядок визначення планових обсягів фінансування бюджетних установ.

Тема 10. Видатки бюджету на оборону та управління

1. Назвіть та охарактеризуйте основні нормативні документи, якими урегульовані базові засади оборони в Україні.

2. Дайте загальну характеристику Концепції оборони та будівництва Збройних сил України.

3. Визначте структуру Збройних сил України.

4. Визначте склад видатків на оборону.

5. Назвіть основні напрями витрачання коштів у частині військової оборони.

6. Назвіть основні напрями витрачання коштів у частині цивільної оборони.

7. Визначте необхідність та порядок формування Державного матеріального резерву.

8. Опишіть порядок фінансування військової та цивільної оборони в Україні.

9. Назвіть склад бюджетних видатків на державне управління.

10. Визначте склад видатків на правоохоронну діяльність.

11. Проаналізуйте склад видатків на міжнародну діяльність.

12. Визначте перелік основних видатків на громадський порядок та безпеку.

13. Назвіть основні органи в системі забезпечення громадського порядку та безпеки в Україні.

14. Охарактеризуйте порядок розмежування видатків на управління між бюджетами.

15. Опишіть порядок фінансування видатків на управління в Україні.

Тема 11. Видатки бюджету на обслуговування державного боргу

1. Дайте визначення сутності державного (місцевого) боргу.

2. Назвіть причини виникнення та нарощування суми державного (місцевого) боргу.

3. Розмежуйте поняття зовнішнього та внутрішнього державного (місцевого) боргу.

4. Дайте класифікацію державного боргу за типом кредитора та типом боргового зобов'язання.
5. Назвіть та охарактеризуйте функції державного боргу.
6. Назвіть причини виникнення гарантованого державою (органами місцевої влади) боргу.
7. Визначте умови надання державних (місцевих) гарантій.
8. Охарактеризуйте сучасний стан державного та гарантованого державою боргу.
9. Назвіть та охарактеризуйте умови співпраці України зі світовими фінансовими організаціями.
10. Охарактеризуйте динаміку державного та гарантованого державою боргу.
11. Дайте визначення управлінню державним боргом та назвіть його складові етапи.
12. Опишіть порядок та умови емісії облігацій внутрішньої державної позики.
13. Опишіть порядок та умови емісії облігацій зовнішньої державної позики.
14. Опишіть порядок та умови емісії державних казначейських зобов'язань України.
15. Визначте місце видатків на обслуговування боргу в складі функціональної класифікації видатків бюджету.
16. Охарактеризуйте суть операцій із активного управління державним боргом.
17. Назвіть та охарактеризуйте ризики, які впливають на величину державного боргу.
18. Назвіть індикатори боргової безпеки держави та визначте їх порогові значення.
19. Охарактеризуйте наявний рівень боргового навантаження на Україну.
20. Назвіть основні показники боргової безпеки у частині місцевих фінансів.

8. Індивідуально-консультативна робота

Індивідуально-консультативна робота здійснюється за графіком у формі індивідуальних занять, консультацій, перевірки виконання завдань

для самостійної роботи студентів, перевірки та захисту завдань, що винесені на поточний контроль тощо.

Форми індивідуально-консультативної роботи з теоретичної частини дисципліни "Бюджетна система":

індивідуальні консультації (питання-відповідь щодо дискусійних питань теоретичного матеріалу дисципліни);

групові консультації (розгляд типових прикладів, практика впровадження та використання нових методів та методик);

Індивідуально-консультативна робота для комплексного оцінювання засвоєння програмного матеріалу здійснюється у вигляді:

індивідуального захисту завдань, виконаних самостійно;

підготовки рефератів для виступу на науковому семінарі;

підготовки робіт для участі на науково-практичній конференції.

9. Методи навчання

Активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів та їх зацікавленість процесом і результатами навчальної праці забезпечується не окремими фрагментарними заходами, а якісною організацією всіх компонентів навчального процесу.

Активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів під час викладання дисципліни "Бюджетна система" пов'язана, насамперед, із новими формами, методами та засобами навчання, що отримали назву "активних". Серед них: ділова гра, проблемні лекції; міні-лекції, метод проектів; мозкові атаки, семінари-дискусії, робота в малих групах, презентації, метод Дельфі (табл. 9.1).

Таблиця 9.1

Розподіл форм та методик активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни

Тема	Практичне застосування навчальних технологій
1	2
Тема 1. Сутність, призначення і роль бюджету держави	Проблемна лекція з питання "Взаємозв'язок бюджету і соціально-економічних процесів"

1	2
Тема 2. Бюджет як основний фінансовий план держави	Міні-лекція з питання "Взаємозв'язок бюджету з планом економічного і соціального розвитку"
Тема 3. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування	Ділова гра "Фінансування дефіциту Державного бюджету України"
Тема 4. Бюджетний устрій і побудова бюджетної системи України	Семінар-дискусія з питання "Взаємовідносини між окремими ланками бюджетної системи"
Тема 5. Міжбюджетні відносини і система бюджетного вирівнювання	Мозкові атаки з питання "Горизонтальне вирівнювання податкоспроможності територій"
Тема 6. Система доходів бюджету	Робота в малих групах та презентація отриманих результатів із питання "Складання кошторису бюджетної установи"
Тема 7. Система видатків бюджету	Мозкові атаки з питання "Розмежування видатків між бюджетами"
Тема 8. Видатки бюджету на економічну діяльність держави та науку	Проблемна лекція з питання "Форми фінансування видатків на економічну діяльність"
Тема 9. Видатки бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу	Метод проектів з питання "Видатки на соціальний захист і соціальне забезпечення громадян"
Тема 10. Видатки бюджету на оборону та управління	Міні-лекція з питання "Фінансування національної оборони"
Тема 11. Видатки бюджету на обслуговування державного боргу	Метод Дельфі з питання "Оцінювання боргової безпеки держави"

Основні відмінності активних та інтерактивних методів навчання від традиційних визначаються не тільки методикою і технікою викладання, але й високою ефективністю навчального процесу, який виявляється у: високій мотивації студентів; закріпленні теоретичних знань на практиці; підвищенні самосвідомості студентів; формуванні здатності приймати самостійні рішення, вмінні працювати у команді та ухвалювати колективні рішення; формуванні здатності до соціальної інтеграції; набуття навичок вирішення конфліктів; розвитку здатності до знаходження компромісів.

Ділова гра – це моделювання реальної діяльності фахівця у спеціально створеній проблемній ситуації.

У навчальному процесі ділова гра використовується з метою закріплення тих знань, які отримує студент під час лекційної та самостійної роботи. Застосування ділових ігор дозволяє максимально наблизити навчальний

процес до практичної діяльності, враховувати реалії сьогодення, приймати рішення в умовах конфліктних ситуацій, відстоювати свої позиції, розвивати в учасників гри колективізм і відчуття команди, отримати результати за досить обмежений час. У спеціально створених умовах майбутній спеціаліст програє найрізноманітніші життєві та виробничі ситуації, що допомагають йому сформулювати світогляд, відстояти свою позицію, набути професійних знань (компетентностей), умінь та навичок.

Проблемні лекції спрямовані на розвиток логічного мислення студентів. Коло питань теми лекції обмежується двома – трьома ключовими моментами, увага студентів концентрується на матеріалі, що не знайшов відображення у підручниках, використовується досвід закордонних навчальних закладів з роздачею студентам під час лекцій друкованого матеріалу з виділенням головних висновків щодо питань, які розглядаються. Під час викладання лекційного матеріалу студентам пропонуються питання для самостійного розмірковування. У ході цього лектор ставить запитання, які спонукають студентів шукати розв'язання проблемної ситуації.

Для проблемного викладу відбираються вузлові, найважливіші розділи дисципліни, які в своїй сукупності складають основний концептуальний зміст навчальної дисципліни "Бюджетна система" і є найбільш важливими для майбутньої професійної діяльності і найбільш складними для засвоєння студентами.

Міні-лекції передбачають викладення навчального матеріалу за короткий проміжок часу і характеризуються значною ємністю, складністю логічних побудов, образів, доказів та узагальнень. Міні-лекції проводяться, як правило, як частина заняття-дослідження.

Метод проектів передбачає виконання практичних завдань (проектів), що поступово ускладнюються. Головна мета методу проектів – розвиток пізнавальних, творчих навичок у студентів, вміння самостійного конструювання власних знань, вмінь орієнтуватись в інформаційному просторі. Головна вимога методу проектів – наявність значимої проблеми, яка потребує інтегрованого знання, дослідницького пошуку її розв'язання, необхідності самостійної діяльності.

Мозкові атаки – це метод розв'язання невідкладних завдань за досить обмежений час. Суть полягає у тому, щоб висловити найбільшу кількість ідей за невеликий проміжок часу, обговорити, здійснити їх аналіз та вибрати найбільш прийнятні.

Семінари-дискусії передбачають обмін думками учасників із приводу даної теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди і переконання, виробляють вміння формулювати думки й висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів

Робота в малих групах дає змогу структурувати практично-семінарські заняття за формою і змістом, створює можливість для участі кожного студента в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду соціального спілкування.

Презентації є виступами перед аудиторією, що використовуються для представлення певних досягнень, результатів роботи групи, звіту про виконання індивідуальних завдань, інструктажу, демонстрації нових товарів і послуг.

Метод Дельфі використовується з метою досягнення консенсусу в експертних оцінках і передбачає надання можливості висловити свої думки групі експертів, що працюють індивідуально в різних місцях. У разі вибору управлінського рішення за цим методом академічну групу розподіляють, наприклад, на п'ять малих груп. Чотири групи є робочими, вони розробляють і приймають управлінське рішення, а п'ята група є експертною. Аналіз та варіанти управлінських рішень робочих груп усереднюються цією групою. Експертна група може бути розподілена за спеціалізаціями.

10. Методи контролю

Система оцінювання результатів успішності засвоєння знань, вмінь, комунікацій, автономності та відповідальності студентів, що відповідає шостому рівню Національної рамки кваліфікацій України з дисципліни "Бюджетна система", включає поточний, модульний та підсумковий контроль результатів навчання. Оцінювання студентів відбувається за накопичувальною системою, максимальна оцінка за результатами опанування дисципліни становить 100 балів.

Поточний контроль здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних і семінарських занять. Модульний контроль проводиться у формі модульної контрольної роботи за відповідний змістовий модуль. Підсумковий контроль здійснюється у формі письмового іспиту.

Поточний контроль з даної навчальної дисципліни проводиться в таких формах:

активна робота на лекційних заняттях;

активна участь у виконанні практичних завдань;

активна участь у дискусії та презентації матеріалу на семінарських заняттях;

проведення поточного тестування;

проведення письмової контрольної роботи.

Модульний контроль з даної навчальної дисципліни проводиться у формі колоквиуму після того, як розглянуто увесь теоретичний матеріал та виконані практичні (семінарські) завдання в межах кожного з модулів. Таким чином, модульний контроль 1 проводиться після вивчення тем 1 – 5 (змістовий модуль 1), модульний контроль 2 – після вивчення тем 6 – 11 (змістовий модуль 2).

Підсумковий/семестровий контроль проводиться у формі семестрового екзамену. **Семестрові екзамени** – форма оцінювання підсумкового засвоєння студентами теоретичного та практичного матеріалу з окремої навчальної дисципліни, що проводиться як контрольний захід.

Порядок проведення поточного оцінювання знань студентів.

Оцінювання знань студента під час семінарських і практичних занять та виконання індивідуальних завдань проводиться за такими критеріями:

розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;

ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни;

ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються;

вміння поєднувати теорію з практикою під час розгляду виробничих ситуацій, розв'язання задач, проведенні розрахунків у процесі виконання індивідуальних завдань і завдань, винесених на розгляд в аудиторії;

наявність логіки, структурованості, науковості стилю викладання матеріалу в письмових роботах і під час виступів в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, узагальнювати інформацію.

Максимально можливий бал за конкретним завданням ставиться за умови відповідності виконаного завдання студента або його усної відповіді всім зазначеним критеріям. Відсутність тієї або іншої складової знижує кількість балів. У процесі оцінювання індивідуальних завдань увага також приділяється якості, самостійності та своєчасності здачі виконаних

завдань викладачу згідно з графіком навчального процесу. Якщо якась із вимог не буде виконана, то бали будуть знижені.

Поточний тестовий контроль проводиться один раз за семестр. Тест включає запитання одиничного і множинного вибору щодо перевірки знань основних категорій навчальної дисципліни.

Письмова контрольна робота проводиться 1 раз за семестр та включає практичні завдання різного рівня складності відповідно до тем змістового модуля.

Критерії оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів.

Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів, є: глибина і якість знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, навички і прийоми виконання практичних завдань, вміння знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію та оброблення, самореалізація на практичних і семінарських заняттях.

Критеріями оцінювання самостійної роботи є:

здатність проводити критичне та незалежне оцінювання певних проблемних питань;

вміння пояснювати альтернативні погляди та наявність власної точки зору, позиції на певне проблемне питання;

застосування аналітичних підходів;

якість і чіткість викладення міркувань;

логіка, структуризація та обґрунтованість висновків щодо конкретної проблеми;

самостійність виконання роботи;

грамотність подачі матеріалу;

використання методів порівняння, узагальнення понять та явищ;

оформлення роботи.

Порядок підсумкового контролю з навчальної дисципліни. Підсумковий контроль знань та компетентностей студентів із навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення семестрового екзамену. Екзаменаційний білет охоплює програму дисципліни і передбачає визначення рівня знань та ступеня опанування студентами компетентностей (див. табл. 2.1).

Завданням екзамену є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами,

здатності творчого використання накопичених знань, вміння формулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо. В умовах реалізації компетентнісного підходу екзамен оцінює рівень засвоєння студентом компетентностей, що передбачені кваліфікаційними вимогами. Кожний екзаменаційний білет складається із 5 практичних ситуацій, які передбачають вирішення типових професійних завдань фахівця на робочому місці та дозволяють діагностувати рівень теоретичної підготовки студента і рівень його компетентності з навчальної дисципліни.

Екзаменаційний білет включає два стереотипних, два діагностичних та одне евристичне завдання, які оцінюються відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця.

Студент, який із поважних причин, підтверджених документально, не мав можливості брати участь у формах поточного контролю, тобто не склав змістовий модуль, має право на його відпрацювання у двотижневий термін після повернення до навчання за розпорядженням декана факультету відповідно до встановленого терміну.

Студент **не може бути допущений** до складання екзамену, якщо кількість балів, одержаних за результатами перевірки успішності під час поточного та модульного контролю відповідно до змістового модуля впродовж семестру, в сумі не досягла 35 балів. Після екзаменаційної сесії декан факультету видає розпорядження про ліквідацію академічної заборгованості. У встановлений термін студент добирає залікові бали.

Студента слід **уважати атестованим**, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60. Мінімально можлива кількість балів за поточний і модульний контроль упродовж семестру – 35 та мінімально можлива кількість балів, набраних на екзамені, – 25.

Результат семестрового екзамену оцінюється в балах (максимальна кількість – 40 балів, мінімальна кількість, що зараховується, – 25 балів) і проставляється у відповідній графі *екзаменаційної "Відомості обліку успішності"*.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час екзамену, та балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою. Сумарний результат у балах за семестр складає: *"60 і більше балів – зараховано"*, *"59 і менше балів – не зараховано"* та заноситься у залікову *"Відомість"*

обліку успішності" навчальної дисципліни. У випадку отримання менше 60 балів студент обов'язково здає екзамен після закінчення екзаменаційної сесії у встановлений деканом факультету термін, але не пізніше двох тижнів після початку семестру. У випадку повторного отримання менше 60 балів декан факультету призначає комісію у складі трьох викладачів на чолі із завідувачем кафедри та визначає термін перескладання екзамену, після чого приймається рішення відповідно до чинного законодавства: "зараховано" – студент продовжує навчання за графіком навчального процесу, а якщо "не зараховано", тоді декан факультету пропонує студенту повторне вивчення навчальної дисципліни протягом наступного навчального періоду самостійно.

Під час оцінювання знань студентів до уваги беруться такі чинники:

1) розуміння, засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;

2) засвоєння матеріалу дисципліни;

3) ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються;

4) уміння поєднувати теорію з практикою під час розгляду виробничих ситуацій, розв'язання задач, проведення розрахунків у ході виконання завдань, винесених для самостійного опрацювання, та завдань, винесених на розгляд в аудиторії.

5) наявність логіки, структурованості, науковості стилю викладання матеріалу в письмових роботах і під час виступів в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, узагальнювати інформацію.

Модульна контрольна робота проводиться у формі письмової роботи (колоквіуму), до якої включено 3 задачі.

Зразок екзаменаційного білета

Форма № Н-5.05

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Освітній ступінь "бакалавр"

Напрямок підготовки 6.030508 "Фінанси і кредит" Семестр 4

Навчальна дисципліна "Бюджетна система"

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ

Стереотипне завдання 1 (максимальна оцінка за завдання 6 балів).

На підставі приведених в табл. 10.1 даних визначте: а) суму надходжень бюджету; б) суму фінансування бюджету.

Таблиця 10.1

Вихідні дані для розв'язання задачі

Показники	Значення показників, млн грн
Доходи бюджету	250,6
Повернення кредитів до бюджету	7,2
Надання кредитів із бюджету	3,9
Повернення бюджетних коштів із депозитів	3,2
Погашення зовнішніх зобов'язань	18,7
Внутрішні запозичення	50,6
Зовнішні запозичення	10,2
Розміщення бюджетних коштів на депозитах	1,3
Погашення внутрішніх зобов'язань	5,4
Придбання цінних паперів	6,4
Надходження внаслідок продажу/пред'явлення цінних паперів	4,1

Стереотипне завдання 2 (максимальна оцінка за завдання 6 балів).

Визначте частку місцевих податків і зборів у податкових надходженнях місцевого бюджету (табл. 10.2).

Таблиця 10.2

Вихідні дані для розв'язання задачі

Види доходів міського бюджету міста обласного значення	Млн грн
1	2
Збір за місця для паркування транспортних засобів	29,0
Реєстраційний збір за проведення державної реєстрації юридичних та фізичних осіб-підприємців	0,8

1	2
Туристичний збір	2,0
Єдиний податок із юридичних осіб	35,4
Податок на прибуток підприємств і фінансових установ комунальної власності	8,9
Податок за землю	149,7
Орендна плата за землю	143,0
Штрафні санкції за порушення законодавства про патентування	0,2
Частина прибутку (доходу) комунальних унітарних підприємств та їх об'єднань, що вилучається до бюджету	6,0
Єдиний податок з фізичних осіб	37,4
Плата за розміщення тимчасово вільних коштів бюджету міста	3,0
Екологічний податок	2,2
Кошти від відчуження майна, що перебуває в комунальній власності	227,2
Податок на доходи фізичних осіб	1320,9
Власні надходження бюджетних установ	87,7

Діагностичне завдання 3 (максимальна оцінка за завдання 8 балів).

Склад сім'ї: батько, мати, п'ятирічна дитина. Доходи сім'ї за попередні 6 місяців: батько 2 місяці по 1 380 грн; 4 місяці по 1 420 грн; мати знаходиться у відпустці з догляду за дитиною до досягнення нею 6-річного віку. Сім'я подала документи на призначення допомоги мало-забезпеченим сім'ям. Визначте, яке рішення прийме у зв'язку з цим місцева державна адміністрація. Зробіть висновки.

Діагностичне завдання 4 (максимальна оцінка за завдання 8 балів).

Таблиця 10.3

Інформація про державний борг станом на 1 січня 2015 року

Борг за валютами погашення	Млрд грош. од.	Офіційний курс іноземної валюти до гривні
Долар США	8,1	15,7686
Гривня	40,0	—

У 2015 р. здійснено:

а) емісію облігацій зовнішньої державної позики на суму 100 млн дол. США. Дата розміщення 17.02.2015 р. Виплата купону: 17.02 та 17.08 щороку, починаючи з 17.08.2015 р. Дохідність облігацій 6,25 % річних. Погашення облігацій здійснюється 17.06.2020 р.;

б) виплату купонного доходу за облігаціями зовнішньої державної позики 2010 – 2011 рр. випуску. Загальна сума платежу склала 560 млн дол. США (середньозважений курс долара 19,39 грн/дол.);

в) виплату купонного доходу за облігаціями внутрішньої державної позики 2011 – 2013 рр. випуску. Сума платежу склала 6,4 млрд грн;

г) погашено облігації внутрішньої державної позики на суму 750 млн грн.

Визначте:

а) розмір державного боргу на 31.12.2015 р. у гривневому еквіваленті та в аспекті валют погашення, якщо врахувати що протягом року українська гривня девальвувала відносно американської валюти на 22,5 %.

б) видатки бюджету на обслуговування боргу в 2015 р.

Довідково: офіційний курс долара на 17 серпня 2015 року 21,75 грн/дол.

Евристичне завдання 5 (максимальна оцінка за завдання 12 балів).

Відповідно до змін про рішення про місцевий бюджет за результатами річного звіту про виконання місцевого бюджету за попередній бюджетний рік доходи місцевого бюджету заплановані в обсязі 240 млн грн, у тому числі за загальним фондом 210 млн грн; видатки – 230 млн грн, у тому числі за загальним фондом 203 млн грн. Операції кредитування не передбачені.

Довідково: сума місцевого боргу, наявна до погашення в 2 кварталі планового року, складає 0,6 млн грн; зобов'язання планового року за непогашеними позиками 1,2 млн грн.

Визначте:

а) суму коштів, яку передбачається спрямувати на забезпечення оборотного залишку бюджетних коштів;

б) суму коштів, яку передбачається спрямувати на придбання цінних паперів.

в) встановити, чи дотримано вимоги законодавства щодо розміру оборотного залишку бюджетних коштів і якщо ні, то розрахувати величину помилки;

г) встановити, чи дотримано вимоги законодавства щодо обсягу коштів, який заплановано спрямовувати на обслуговування боргу.

Здійснити розрахунки та обґрунтувати висновки.

Затверджено на засіданні кафедри фінансів. Протокол №

Завідувач кафедри фінансів _____ Журавльова І. В.

Екзаменатор _____ Юшко С. В.

Підсумкові бали за екзамен складаються із суми балів за виконання всіх завдань, що округлені до цілого числа за правилами математики.

Алгоритм вирішення кожного завдання включає окремі етапи, які відрізняються за складністю, трудомісткістю та значенням для розв'язання завдання. Тому окремі завдання та етапи їх розв'язання оцінюються відокремлено один від одного таким чином:

Критерії оцінювання завдань білета наведено в табл. 10.4.

Таблиця 10.4

Критерії оцінювання виконання завдань екзаменаційного білета

Бал	Критерії оцінювання
1	2
Критерії оцінювання завдання 1	
2,5	За правильно здійснене визначення складових надходжень бюджету
0,5	За правильне визначення загального обсягу надходжень бюджету
2,5	За правильно здійснене визначення складових фінансування бюджету
0,5	За правильне визначення загального обсягу фінансування бюджету
6,0	Правильно виконані усі дії
Критерії оцінювання завдання 2	
2,5	За правильно здійснене визначення складових податкових надходжень
0,3	За правильно визначення загальної суми податкових надходжень
2,5	За правильно здійснене визначення складових місцевих податків і зборів
0,3	За правильне визначення загальної суми місцевих податків і зборів
0,4	Правильне визначення частки податків і зборів у загальній сумі податкових надходжень
6,0	Правильно виконані всі дії

1	2
Критерії оцінювання завдання 3	
1,0	За правильно здійснене визначення сукупного доходу сім'ї
0,5	За правильне визначення середньомісячного сукупного доходу сім'ї
0,5	За правильне наведення прожиткових мінімумів за групами осіб
0,5	За правильне визначення рівнів забезпечення прожиткових мінімумів
1,0	За правильне застосування підвищувального коефіцієнта на дітей
1,0	За правильне визначення сумарної величини рівнів забезпечення прожиткових мінімумів
0,5	За визначення максимальної суми допомоги малозабезпеченим сім'ям
1,0	За визначення попереднього розміру суми допомоги
0,5	За правильне урахування суми доплати на дітей
1,0	За правильне визначення загального кінцевого розміру допомоги
0,5	За подані обґрунтовані висновки
8,0	Правильно виконані всі дії
Критерії оцінювання завдання 4	
2,5	Правильно визначено суму боргу, номінованого у гривні
2,5	Правильно визначено суму боргу, номінованого в іноземній валюті
1,0	Правильно визначено гривневий еквівалент суми боргу на кінець року
1,0	Правильно визначено суму видатків на виплату доходу за ОВДП
0,5	Правильно визначено інші видатки на обслуговування боргу
0,5	Правильно визначено загальну суму видатків на обслуговування боргу
8,0	Правильно виконані всі дії
Критерії оцінювання завдання 5	
1,0	Правильно визначено планові доходи спеціального фонду бюджету
1,0	Правильно визначено планові видатки спеціального фонду бюджету
1,0	Правильно визначено показники бюджетного дефіциту (профіциту)
3,0	Правильно визначено суму коштів, яку передбачається спрямувати на забезпечення оборотного залишку бюджетних коштів
3,0	Правильно визначено суму коштів, яку передбачається спрямувати на придбання цінних паперів
1,5	Якісно обґрунтовано дотримання вимог законодавства щодо розміру оборотного залишку бюджетних коштів
1,5	Якісно обґрунтовано дотримання вимог законодавства щодо обсягу коштів, який заплановано спрямувати на обслуговування місцевого боргу
12,0	Правильно виконані всі дії

Загальна оцінка за екзамен визначається як сума балів за п'ятьма завданнями.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Система оцінювання рівня сформованості професійних компетентностей студентів денної форми навчання наведена в табл. 11.1.

Система оцінювання рівня сформованості професійних компетентностей

Професійні компетентності	Навчальний тиждень	Години	Методи та форми навчання		Оцінка рівня сформованості компетентностей			
					Форми контролю	Макс. бал		
БС1	Аналізувати та робити оцінювання вітчизняного та зарубіжного досвіду становлення і розвитку бюджету	1	Ауд.	2	Лекція	Тема 1. Сутність, призначення і роль бюджету держави	Робота на лекції	0,5
				1	Семінарське заняття	Теоретичні основи бюджету	Активна участь у семінарському занятті	0,5
				1	Практичне заняття	Перерозподіл ВВП через бюджет	Активна участь у виконанні практичних завдань	
		4	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою Підготовка до семінарського заняття "Теоретичні основи бюджету"	Перевірка домашнього завдання			

1		2	3		4		5	6
БС1	Працювати з нормативно-правовою базою з питань бюджету і бюджетних правовідносин	2	Ауд.	2	Лекція	Тема 2. Бюджет як основний фінансовий план держави	Робота на лекції	0,5
				1	Семінарське заняття	Характеристика бюджету як фінансового плану	Активна участь у семінарському занятті	0,5
				1	Практичне заняття	Надходження, витрати в фінансування бюджету	Активна участь у виконанні ПЗ	
		4	СРС	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд джерел за заданою тематикою Підготовка до практичного заняття "Характеристика бюджету як фінансового плану"	Перевірка ДЗ		
БС2	Аналізувати та визначати обґрунтовані межі бюджетного дефіциту, ефективні джерела фінансування бюджету	3	Ауд.	2	Лекція	Тема 3. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування	Робота на лекції	0,5
				2	Семінарське заняття	Вивчення питань щодо незбалансованості бюджетів, бюджетного дефіциту (профіциту)	Активна участь у семінарському занятті	0,5
			2	СРС	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел Вивчення питань щодо нормативної бази функціонування бюджетної системи	Перевірка ДЗ	
		4	Ауд.	2	Лекція	Тема 3. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування	Робота на лекції Контрольна робота	0,5 5

1		2	3		4		5	6	
95				2	Практичне заняття	Незбалансованість бюджетів. Бюджетний дефіцит і бюджетний профіцит	Активна участь у виконанні практичних завдань	0,5	
				СРС	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою	Перевірка ДЗ		
			Підготовка до контрольної роботи						
	Виконання практичних завдань щодо визначення сальдо бюджету								
	БС1	Обґрунтовувати ефективність побудови бюджетної системи України у контексті світового досвіду	5	Ауд.	2	Лекція	Тема 4. Бюджетний устрій і побудова бюджетної системи України	Робота на лекції	0,5
					2	Семінарське заняття	Побудова бюджетної системи України та її складові	Активна участь у семінарському занятті	0,5
СРС				2	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою	Перевірка результатів СРС	5	
Підготовка до семінарського заняття "Побудова бюджетної системи України та її складові"									
Підготовка до захисту СРС									

1		2	3		4		5	6
		6	Ауд.	2	Лекція	Тема 4. Бюджетний устрій і побудова бюджетної системи України	Робота на лекції	0,5
				2	Практичне заняття	Вирішення практичних завдань щодо визначення показників зведених бюджетів	Активна участь у виконанні ПЗ	0,5
			СРС	2	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел Виконання практичних завдань щодо визначення показників зведених бюджетів	Перевірка ДЗ	
БС2	Обчислювати належні обсяги трансфертів, оцінювати фінансовий потенціал адміністративно-територіальних одиниць	7	Ауд.	2	Лекція	Тема 5. Міжбюджетні відносини і система бюджетного вирівнювання	Робота на лекції	0,5
				1	Семінарське заняття	Організація взаємовідносини між бюджетами	Активна участь у семінарському занятті	0,5
				1	Практичне заняття	Обчислення сум міжбюджетних трансфертів	Активна участь у виконанні ПЗ	
			СРС	4	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою	Колоквіум	10
						Перевірка ДЗ		

1	2	3	4	5	6	7	8	9
					Підготовка до занять	Підготовка до семінарського заняття "Організація взаємовідносин між бюджетами"	Перевірка ДЗ	
						Підготовка до колоквиуму		
БС2	Оцінювати склад і структуру доходів бюджету, визначати резерви їх зростання	8	Ауд.	2	Лекція	Тема 6. Система доходів бюджету	Робота на лекції	0,5
				1	Семінарське заняття	Склад і структура доходів Державного та місцевих бюджетів	Активна участь у семінарському занятті	0,5
				1	Практичне заняття	Вирішення практичних завдань щодо визначення складу та структури доходів бюджетів	Активна участь у виконанні ПЗ	
			4	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Вирішення практичних завдань щодо визначення складу та структури доходів Державного та місцевих бюджетів	Перевірка ДЗ		
				Підготовка до семінарського заняття "Склад і структура доходів Державного та місцевих бюджетів"				

1		2	3		4		5	6
BC2	Аналізувати показники видаткової частини бюджету, визначати напрями ефективного витрачання бюджетних коштів	9	Ауд.	2	Лекція	Тема 7. Система видатків бюджету	Робота на лекції	0,5
				1	Семінарське заняття	Склад і структура видатків Державного та місцевих бюджетів	Активна участь у семінарському занятті	0,5
				1	Практичне заняття	Вирішення практичних завдань щодо визначення складу та структури видатків бюджетів	Активна участь у виконанні ПЗ	
			4	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел. Вирішення практичних завдань щодо визначення складу та структури видатків бюджетів Підготовка до семінарського заняття "Склад і структура видатків Державного та місцевих бюджетів"	Перевірка ДЗ		
BC3		10	Ауд.	2	Лекція	Тема 8. Видатки бюджету на економічну діяльність держави та науку	Робота на лекції	0,5
				1	Семінарське заняття	Характеристика видатків бюджету на розвиток економіки та науку	Активна участь у семінарському занятті	0,5

1	2	3	4	5	6	7	8	9
БСЗ	Визначати обсяги потенційної державної підтримки галузей економіки за відповідними бюджетними програмами		Ауд.	1	Практичне заняття	Аналіз складу і структури видатків на економічну діяльність держави і науку	Активна участь у виконанні ПЗ	5
				СРС	4	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел	
			Підготовка до контрольної роботи					
Характеристика видатків бюджету на розвиток економіки та науку								
БСЗ	Аналізувати склад і структуру бюджетних видатків на соціальну сферу, визначати обсяги державної соціальної допомоги за різними напрямками	11	Ауд.	2	Лекція	Тема 9. Видатки бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу	Робота на лекції	0,5
				2	Семінарське заняття	Фінансове забезпечення видатків на соціальний захист і соціальну сферу	Активна участь у семінарському занятті	0,5
			СРС	2	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел	Перевірка ДЗ	
		Підготовка до семінарського заняття						
12	Ауд.	2	Лекція	Тема 9. Видатки бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу	Робота на лекції	0,5		

1	2	3	4	5	6	7	8	9
61	Визначати рівень обґрунтованості та достатності видатків та оборону та управління	13	СРС	2	Практичне заняття	Аналіз структури та динаміки видатків на соціальний захист населення та соціальну сферу	Активна участь у виконанні ПЗ	0,5
				2	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд джерел за заданою тематикою	Перевірка результатів СРС	10
			Аналіз структури та динаміки видатків на соціальний захист населення та соціальну сферу					
			Підготовка до захисту СРС					
БСЗ	Визначати рівень обґрунтованості та достатності видатків та оборону та управління	13	Ауд.	2	Лекція	Тема 10. Видатки бюджету на оборону та управління	Робота на лекції	0,5
				1	Семінарське заняття	Фінансування державного управління та національної оборони	Активна участь у семінарському занятті	0,5
				1	Практичне заняття	Аналіз складу і структури видатків бюджету на оборону та управління	Активна участь у виконанні практичних завдань	
			СРС	4	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою	Перевірка ДЗ	
Підготовка до семінарського заняття								

1	2	3	4	5	6	7	8	9
БС2	Визначати та обґрунтовувати оптимальні межі державного та гарантованого державою боргу, оцінювати рівень бюджетної та боргової безпеки	14	Ауд.	2	Лекція	Тема 11. Видатки бюджету на обслуговування державного боргу	Робота на лекції	0,5
				2	Семінарське заняття	Управління державним боргом та його обслуговування	Активна участь у виконанні ПЗ	0,5
			СРС	2	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд джерел за заданою тематикою	Перевірка ДЗ	
						Підготовка до семінарського заняття "Управління державним боргом та його обслуговування"		
		15	Ауд.	2	Лекція	Тема 11. Видатки бюджету на обслуговування державного боргу	Робота на лекції	0,5
				2	Практичне заняття	Вирішення практичних завдань щодо визначення структури та динаміки видатків на обслуговування боргу, аналіз показників боргового навантаження	Колоквіум	10
			СРС	2	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд джерел за заданою тематикою	Перевірка ДЗ	
						Підготовка до практичного заняття. Підготовка до колоквіуму		
		2	Активна участь у виконанні ПЗ	0,5				

Закінчення табл. 11.1

1	2	3		4		7	8
	Сесія	Ауд.	2	Передекзам. консультація	Вирішення практичних завдань на різні теми, що входять до підсумкового контролю	Підсумковий контроль	40
			2	Екзамен	Виконання завдань екзаменаційного білета		
		СРС	12	Підготовка до екзамену	Повторення матеріалів змістових модулів		
Усього годин			120	Загальна максимальна кількість балів із дисципліни			100
<i>з них</i>							
<i>аудиторні</i>			60			<i>поточний контроль</i>	60
<i>самостійна робота</i>			56			<i>підсумковий контроль</i>	40

63

Розподіл балів у межах тем змістових модулів наведено в табл. 11.2.

Таблица 11.2

Розподіл балів за темами

Поточне тестування та самостійна робота											Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2						40	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11		
1	1	7	7	1	1	1	6	12	1	2		
Колоквіум					Колоквіум							
10					10							

Примітка. T1, T2 ... T11 – теми змістових модулів.

Максимальну кількість балів, яку може накопичити студент протягом тижня за формами та методами навчання, наведено в табл. 11.3.

Таблица 11.3

Розподіл балів за тижнями

Теми змістового модуля		Лекційні заняття	Практичні (семінарські) заняття	Перевірка результатів СРС (ДЗ)	Тестування на практичному занятті	Поточна контрольна робота на практичному занятті	Колоквіум	Усього	
1		2	3	4	5	6	7	8	
Змістовий модуль 1. Сутність і призначення бюджету. Основи бюджетного устрою	Тема 1	1 тиждень	0,5	0,5	-	-	-	1	
	Тема 2	2 тиждень	0,5	0,5	-	-	-	1	
	Тема 3	3 тиждень	0,5	0,5	-	-	5	-	6
		4 тиждень	0,5	0,5	-	-	-	-	1
	Тема 4	5 тиждень	0,5	0,5	5	-	-	-	6
		6 тиждень	0,5	0,5	-	-	-	-	1
	Тема 5	7 тиждень	0,5	0,5	-	-	-	10	11

1		2	3	4	5	6	7	8	
Змістовий модуль 2. Система доходів і видатків Державного та місцевих бюджетів	Тема 6	8 тиждень	0,5	0,5	–	–	–	1	
	Тема 7	9 тиждень	0,5	0,5	–	–	–	1	
	Тема 8	10 тиждень	0,5	0,5	–	5	–	6	
	Тема 9	11 тиждень	0,5	0,5	–	–	–	–	1
		12 тиждень	0,5	0,5	10,0	–	–	–	11
	Тема 10	13 тиждень	0,5	0,5	–	–	–	–	1
	Тема 11	14 тиждень	0,5	0,5	–	–	–	–	1
		15 тиждень	0,5	0,5	–	–	–	10	11
Усього			7,5	7,5	15	5	5	20	60

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни визначається відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця (табл. 11.4).

Оцінки за цією шкалою заносяться до відомостей обліку успішності, індивідуального навчального плану студента та іншої академічної документації.

Таблиця 11.4

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою для екзамену	Оцінка ЄКТС
90 – 100	A	відмінно
82 – 89	B	добре
74 – 81	C	
64 – 73	D	задовільно
60 – 63	E	
1 – 59	FX	незадовільно

12. Рекомендована література

12.1. Основна

1. Алексєєв І. В. Бюджетна система : навч. посіб. / І. В. Алексєєв, Н. Б. Ярошевич, А. М. Чушак-Голобородько. – К. : Хай-Тек Прес, 2008. – 376 с.
2. Бюджетний кодекс України : Закон України № 2456-VI від 08.07.2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 50 (50 – 51). – С.1778.
3. Науково-практичний коментар до Бюджетного кодексу України / колектив авторів [загальна редакція Ф. Ярошенка]. – К. : Вид. "Зовнішня торгівля", 2010. – 194 с.
4. Нескородева І. І. Бюджетна система в структурно-логічних схемах / І. І. Нескородева. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2012. – 173 с.
5. Пасічник Ю. В. Бюджетна система України та зарубіжних країн : навч. посіб. / Ю. В. Пасічник. – К. : Знання-Прес, 2006. – 607 с.
6. Про Державний бюджет України на 2015 рік : Закон України № 80-VIII від 28.12.2014 р. // Офіційний вісник України. – 2015. – № 3. – С. 311.
7. Управління державним бюджетом України : підручник / за ред. М. Я. Азарова. – К. : Міністерство фінансів України, 2010. – 816 с.
8. Федосов В. М. Бюджетна система : підручник / В. М. Федосов. – К. : ЦУЛ, 2012. – 871 с.
9. Фещенко Л. В. Бюджетна система України : навч. посіб. / Л. В. Фещенко, П. В. Проноза, Н. В. Кузьминчук. – К. : Кондор, 2008. – 440 с.
10. Юшко С. В. Бюджетна система : навч. посіб. / С. В. Юшко. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 348 с.

12.2. Додаткова

11. Базилевич В. Д. Державні фінанси : навч. посіб. / В. Д. Базилевич, Л. О. Баластрик / за заг. ред. В. Д. Базилевича. – К. : Атіка, 2004. – 368 с.
12. Бауманн Е. Стандарти Європейського Союзу у сфері державних фінансів / Е. Бауманн // Фінанси України. – 2013. – № 12. – С. 21–32.
13. Богдан Т. П. Боргова політика держави в умовах глобальної нестабільності / Т. П. Богдан // Економіка України. – 2013. – № 2. – С. 4 – 17.

14. Богдан Т. П. Стабілізаційна бюджетно-податкова політика та особливості її застосування в Україні / Т. П. Богдан, І. В. Богдан // *Фінанси України*. – 2012. – № 7. – С. 3–16.
15. Богдан Т. П. Тренди глобального фінансового ринку під впливом боргових процесів у розвинутих країнах / Т. П. Богдан // *Фінанси України*. – 2014. – № 7. – С. 31–48.
16. Буряченко А. Є. Функціональна децентралізація та вдосконалення системи бюджетних відносин / А. Є. Буряченко // *Фінанси України*. – 2014. – № 2. – С. 19–29.
17. Бюджетна система : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / В. М. Опарін, В. І. Малько, С. Я. Кондратюк та ін. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2002. – 336 с.
18. Бюджетний процес на місцевому рівні: навчально-методичний комплекс для студентів вищих економічних навчальних закладів / А. В. Лучка, Б. С. Малиняк. – Тернопіль : Економічна думка, 2006.
19. Возняк Г. В. Видатки місцевих бюджетів на охорону здоров'я : оцінка ефективності / Г. В. Возняк // *Фінанси України*. – 2014. – № 4. – С. 94–107.
20. Гасанов С. С. Реформування фіскальної системи України з урахуванням досвіду Європейського Союзу / С. С. Гасанов, В. П. Кудряшов, Р. Л. Балакін // *Фінанси України*. – 2015. – № 5. – С. 16–38.
21. Козюк В. В. Оптимальний рівень боргового навантаження: глобальні макрофінансові зрушення та швидкоплинні очікування / В. В. Козюк // *Фінанси України*. – 2012. – № 1. – С. 78–93.
22. Коляда Т. А. Бюджетна стратегія як інструмент подолання структурних дисбалансів дохідної частини бюджету України / Т.А. Коляда // *Фінанси України*. – 2014. – № 5. – С. 61–73.
23. Конституція України : Закон України № 254к/96-ВР від 28.06.1996 р. // *Відомості Верховної Ради України*. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
24. Кудряшов В. П. Стійкість державних фінансів / В. П. Кудряшов // *Економіка України*. – 2012. – № 10. – С. 54–67.
25. Кучер Г. В. Ефективність системи управління державним боргом в Україні / Г. В. Кучер // *Фінанси України*. – 2012. – № 6. – С. 44–57.
26. Лісовенко В. В. Державний борг: концептуальні засади та макро-економічні аспекти / В. В. Лісовенко, Л. Я. Бенч, О. І. Бец // *Фінанси України*. – 2014. – № 12. – С. 7–31.

27. Луніна І. О. Формування місцевих бюджетів на основі принципу еквівалентності: шлях до ефективної бюджетної системи України / І. О. Луніна // Фінанси України. – 2010. – № 9. – С. 3–12.
28. Мазур В. Л. Нереалізовані можливості наповнення бюджету України / В. Л. Мазур, М. В. Тимошенко // Економіка України. – 2012. – № 11. – С. 38–47.
29. Науковці та практики дискутують щодо шляхів зміцнення фінансової бази місцевого самоврядування // Фінанси України. – 2014. – № 8. – С. 125–33.
30. Огонь Ц. Г. Бюджет: взаємозалежність зобов'язань і фінансових можливостей держави / Ц. Г. Огонь // Фінанси України. – 2014. – № 2. – С. 7–18.
31. Огонь Ц. Г. Програмно-цільовий метод та ефективність бюджетних програм / Ц. Г. Огонь // Фінанси України. – 2009. – № 7. – С. 20–29.
32. Податковий кодекс України : Закон України № 2755-VI від 02.12.2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13 – 17. – С. 556.
33. Про державну допомогу сім'ям з дітьми : Закон України № 2811-XII від 21.11.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 5. – Ст. 21.
34. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям : Закон України № 1768-III від 1.06.2000 р. // Офіційний вісник України. – 2000. – № 26. – С. 1.
35. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України № 280/97-ВР від 21.05.1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.
36. Савчук Н. В. Світовий досвід формування доходів бюджету та перспективи його адаптації в Україні / Н. В. Савчук // Фінанси України. – 2014. – № 3. – С. 23–36.
37. Сідельникова Л. П. Розбудова бюджетних ресурсів у контексті еволюції державотворення / Л. П. Сідельникова // Фінанси України. – 2014. – № 8. – С. 70–84.
38. Тарангул Л. Л. Особливості формування міжбюджетних фінансових потоків в умовах запровадження в Україні бюджетної децентралізації / Л. Л. Тарангул, Т. А. Коляда // Фінанси України. – 2015. – № 3. – С. 30–44.
39. Уманський І. І. Стійкість державних фінансів в умовах євроінтеграційних процесів / І. І. Уманський // Фінанси України. – 2015. – № 1. – С. 9–28.

40. Шлапак О. В. Державні фінанси України в сучасних умовах: проблеми стабілізації та антикризового управління / О. В. Шлапак // Фінанси України. – 2014. – № 4. – С. 7–31.

41. Юшко С. В. Аналіз міжбюджетних трансфертів як складової видатків Державного бюджету України / С. В. Юшко, І. В. Шелест // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції "Сучасні проблеми та механізми фінансового управління". – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2013. – С. 205–208.

42. Юшко С. В. Горизонтальні фіскальні дисбаланси та підходи до їх ліквідації: український досвід / С. В. Юшко, Л. Ю. Мостова // Збірник матеріалів І міжнародної науково-практичної конференції "Фінансово-кредитна система: вектор розвитку для України". – Ужгород, 2015. – С. 425–429.

43. Юшко С. В. До питання оцінки результатів виконання державного бюджету України за доходами / С. В. Юшко // Фінанси України. – 2014. – № 12. – С. 42–55.

44. Юшко С. В. До питання оцінювання рівня боргової безпеки України / С. В. Юшко, О. А. Прошутя // Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції "Сучасні проблеми фінансового моніторингу". – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – С. 178–180.

45. Юшко С. В. Організація міжбюджетних відносин в Україні: стан, проблеми і перспективи / С. В. Юшко // Фінанси України. – 2009. – № 1. – С. 86–97.

46. Юшко С. В. Особливості реалізації державних соціальних гарантій в Україні / С. В. Юшко // Фінанси України. – 2015. – № 6. – С. 108 – 124.

47. Юшко С. В. Повышение финансовой независимости местных бюджетов как основа социально-экономического развития регионов / С. В. Юшко // Сборник научных трудов Международной научно-практической конференции "Проблемы и перспективы социально-экономического развития региона в условиях глобализации". – Киров : ФГБОУ ВПО Вятская ГСХА, 2014. – С. 325–329.

12.3. Інформаційні ресурси

48. Офіційний веб-сайт Державної казначейської служби України. – Режим доступу : <http://treasury.gov.ua>.

49. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

50. Офіційний веб-сайт Державної фінансової інспекції України. – Режим доступу : <http://www.dkrs.gov.ua>.

51. Офіційний веб-сайт Державної фіскальної служби України. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua>.

52. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>.

53. Офіційний веб-сайт Національного банку України. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.

54. Офіційний веб-сайт Рахункової палати України. – Режим доступу : <http://www.ac-rada.gov.ua>.

12.4. Методичне забезпечення

55. Методичні рекомендації до виконання практичних завдань з навчальної дисципліни "Бюджетна система" для студентів напряму підготовки 6.030508 "Фінанси і кредит" спеціалізації "Фінанси" всіх форм навчання / укл. С. В. Юшко. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 60 с.

56. Юшко С. В. Бюджетна система : опорний конспект лекцій [Електронний ресурс] / С. В. Юшко. – Режим доступу : <http://www.ikt.hneu.edu.ua/course/view.php?id=2218>.

Додатки

Додаток А

Таблиця А.1

Структура складових професійних компетентностей з навчальної дисципліни "Бюджетна система" за Національною рамкою кваліфікацій

Складові компетентності, яка формується в рамках теми	Мінімальний досвід	Знання	Вміння	Комунікації	Автономність і відповідальність
1	2	3	4	5	6
Тема 1. Сутність, призначення і роль бюджету держави					
Здатність аналізувати та робити оцінювання вітчизняного та зарубіжного досвіду становлення і розвитку бюджету	Визначення економічної категорії "Бюджет", "Бюджетні відносини" з позиції матеріального змісту та форми. Класифікація бюджету за різними ознаками. Аналіз факторів впливу на бюджетні відносини	Бюджет. Функції бюджету. Об'єкти та суб'єкти бюджетних відносин. Бюджетна політика. Бюджетна стратегія і бюджетна тактика. Бюджетний механізм	Аналізувати методи формування доходів бюджетів; визначати пріоритетні напрямки видатків бюджету; визначати джерела фінансування бюджетного дефіциту	Презентувати результати дослідження найсуттєвіших досягнень вітчизняного і зарубіжного досвіду становлення і розвитку бюджету	Здатність самостійно визначати вплив чинників на показники бюджету. Відповідальність за якість здійснюваного аналізу
Тема 2. Бюджет як основний фінансовий план держави					
Здатність працювати з нормативно-правовою базою з питань бюджету і бюджетних правовідносин	Визначення сутності основних категорій: фінансовий план держави, бюджетна класифікація, бюджетне прогнозування,	Доходи та видатки бюджету. Бюджетний дефіцит (профіцит), бюджетні запозичення. Поточний бюджет і бюджет розвитку	Працювати з нормативно-правовою базою з питань бюджету та бюджетних правовідносин	Формувати склад бюджетного законодавства	Здатність визначати базові показники бюджету, складові загального та спеціального фондів

1	2	3	4	5	6
	бюджетне планування. Визначення принципів, показників і видів бюджетного планування та прогнозування				
Тема 3. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування					
Здатність аналізувати та визначати обґрунтовані межі бюджетного дефіциту, ефективні джерела фінансування бюджету	Визначення сутності бюджетний дефіцит. Класифікація бюджетного дефіциту. Аналіз факторів виникнення бюджетного дефіциту держави. Аналіз регулювання бюджетного дефіциту	Бюджетний дефіцит. Причини бюджетного дефіциту. Наслідки бюджетного дефіциту. Державні запозичення. Бюджетні резерви	Розраховувати абсолютні та відносні показники бюджетного дефіциту, визначати рівень його небезпечності	Формування здатності спілкування з потенційними кредитором	Здатність визначати показники бюджетного дефіциту
Тема 4. Бюджетний устрій і побудова бюджетної системи України					
Здатність обґрунтувати ефективність побудови бюджетної системи України у контексті світового досвіду	Визначення сутності бюджетного устрою та бюджетної системи. Визначення рівнів бюджетної системи України. Структура зведеного бюджету України. Принципи формування бюджетної системи України	Бюджетна система України Місцеві бюджети, бюджети місцевого самоврядування. Зведений бюджет. Бюджетна класифікація. Бюджетні правовідносини	Визначати показники зведених бюджетів на різних рівнях: держави, області, району, міста; використовувати бюджетну класифікацію	Формування здатності до комунікативного контакту з управліннями державної казначейської служби, фінансовими управліннями	Здатність обґрунтовано планувати надходження та витрати бюджету. Відповідальність за якість планування

1	2	3	4	5	6
Тема 5. Міжбюджетні відносини і система бюджетного вирівнювання					
Здатність обчислювати належні обсяги трансфертів, оцінювати фінансовий потенціал адміністративно-територіальних одиниць	Визначення сутності міжбюджетних відносин та системи бюджетного вирівнювання. Методи та засоби збалансування місцевих бюджетів. Підходи до організації міжбюджетних відносин в Україні	Міжбюджетні відносини. Міжбюджетні трансферти. Дотації вирівнювання, субвенції, трансферти, що передаються до Державного бюджету з інших бюджетів. Фінансові нормативи бюджетної забезпеченості. Кошик доходів бюджетів місцевого самоврядування. Коефіцієнт вирівнювання	Визначати обсяги міжбюджетних трансфертів, пропорції та порядок їх розподілу; розраховувати показники відносної податкоспроможності адміністративно-територіальних одиниць; величину кошика доходів	Володіння технологіями спілкування з фахівцями фінансових управлінь	Здатність планувати обсяги міжбюджетних трансфертів. Відповідальність за обґрунтованість показників міжбюджетних трансфертів
Тема 6. Система доходів бюджету					
Здатність оцінювати склад і структуру доходів бюджету, визначати резерви їх зростання	Визначення сутності доходів бюджету. Методи та форми акумуляції ресурсної бази бюджету	Методи формування доходів бюджету. Класифікація доходів. Джерела доходів бюджету. Податкові методи формування доходів бюджету. Неподаткові доходи бюджету. Доходи від операцій з капіталом. Трансферти. Кошик доходів бюджетів місцевого самоврядування	Аналізувати динаміку та структуру доходів бюджету; вносити пропозиції щодо зміни складу та структури доходів бюджету. Здійснювати розподіл доходів між бюджетами	Презентація показників складу і структури доходів бюджету у динаміці	Здатність самостійно встановлювати дохідні джерела бюджету. Відповідальність за якість здійснюваних розрахунків

1	2	3	4	5	6
Тема 7. Система видатків бюджету					
Здатність аналізувати показники видаткової частини бюджету, визначати напрями ефективного витрачання бюджетних коштів	Визначення сутності видатків бюджету. Методи та форми використання ресурсної бази бюджету	Видатки бюджету. Класифікація видатків бюджету. Поточні бюджетні видатки і видатки розвитку. Принципи розподілу видатків між бюджетами. Методи бюджетного планування та прогнозування видатків	Аналізувати динаміку та структуру видатків бюджету; вносити пропозиції щодо зміни складу та структури видатків бюджету. Здійснювати розмежування видатків між бюджетами	Опанування технологіями спілкування з головними розпорядниками бюджетних коштів, фахівцями органів Державної казначейської служби	Здатність визначати напрями використання бюджетних коштів. Відповідальність за якість здійснюваних розрахунків
Тема 8. Видатки бюджету на економічну діяльність держави та науку					
Здатність визначати обсяги потенційної державної підтримки галузей економіки за відповідними бюджетними програмами	Основи бюджетного фінансування розвитку економіки та науково-дослідної роботи в державі. Основи організації бюджетного фінансування розвитку економіки та науково-дослідної роботи в державі. Групи бюджетних витрат на розвиток економічної діяльності держави. Рівні та методи державного фінансування науки	Склад видатків на економічну діяльність держави. Напрями і форми бюджетного фінансування економіки. Бюджетні інвестиції, їх види. Капітальні вкладення і джерела їх фінансування. Видатки бюджету на науку, джерела фінансування наукових досліджень	Аналізувати структуру та динаміку видатків бюджету на економічну діяльність. Визначати обсяги потенційної державної підтримки галузей економіки за відповідними бюджетними програмами	Володіння технологіями спілкування з представниками державних адміністрацій, головними розпорядниками бюджетних коштів	Здатність визначати потенційні обсяги державної підтримки. Відповідальність за обґрунтованість показників

1	2	3	4	5	6
Тема 9. Видатки бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу					
Здатність аналізувати склад і структуру бюджетних видатків на соціальну сферу, визначати обсяги державної соціальної допомоги за різними напрямками	Основи бюджетного фінансування розвитку соціального захисту населення та соціальної сфери в державі. Основи організації бюджетного фінансування розвитку соціального захисту населення та соціальної сфери в державі. Групи бюджетних витрат на розвиток соціального захисту населення та соціальної сфери	Склад видатків на соціальний захист населення, їх роль. Форми і методи фінансового забезпечення соціальної сфери. Основи кошторисного фінансування, його принципи. Видатки бюджету на освіту, їх склад і структура. Видатки бюджету на охорону здоров'я, їх склад і структура. Бюджетне фінансування закладів культури, склад видатків. Фінансування преси, радіо, телебачення	Аналізувати структуру та динаміку видатків бюджету на соціальний захист населення та соціальну сферу. Визначати обсяги державної соціальної допомоги за відповідними напрямками: сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям; субсидій на оплату житлово-комунальних послуг, пільг і різноманітних видів допомоги	Володіння технологіями спілкування з представниками державних адміністрацій, головними розпорядниками бюджетних коштів	Здатність визначати обсяги державної соціальної допомоги за відповідними напрямками. Відповідальність за якість розрахунків
Тема 10. Видатки бюджету на оборону та управління					
Здатність до планування заходів з підвищення ефективності використання бюджетних коштів	Основи бюджетного фінансування на оборону та управління в державі. Основи організації бюджетного фінансування на оборону та управління.	Фінансові та політичні аспекти видатків держави на оборону. Воєнна доктрина країни. Склад видатків на оборону, порядок їх планування.	Аналізувати структуру та динаміку видатків на оборону та управління. Визначати рівень їхньої обґрунтованості та достатності	Володіння технологіями спілкування з представниками державних адміністрацій, розпорядниками бюджетних коштів	Здатність визначати необхідний обсяг видатків бюджету на оборону та управління

1	2	3	4	5	6
	Склад бюджетних витрат на оборону та управління	Видатки бюджету на державне управління, їх склад. Утримання органів законодавчої і виконавчої влади. Видатки на судові органи і прокуратуру. Видатки на правоохоронні органи. Видатки на утримання податкової адміністрації та митних органів. Планування і фінансування видатків бюджету на управління			
Тема 11. Видатки бюджету на обслуговування державного боргу					
Здатність до визначення сутності державного боргу. Здатність до аналізу основних факторів, які впливають на зростання державного боргу.	Основи функціонування державного кредиту та виникнення державного боргу. Класифікація державного боргу та державного кредиту. Методи та інструменти управління державним боргом	Державний борг та його види. Граничний обсяг внутрішнього та зовнішнього державного боргу. Класифікація державного боргу за типом кредитора та за типом боргового зобов'язання. Методи управління державним боргом	Аналізувати структуру та динаміку видатків бюджету на обслуговування державного боргу. Визначати та аналізувати показники боргового навантаження; використовувати методи управління державним боргом	Формування здатності до спілкування з потенційними кредиторами. Презентація показників складу і структури державного боргу у динаміці	Здатність ефективно управляти державним боргом. Відповідальність за якість управління

Зміст

Вступ.....	3
1. Опис навчальної дисципліни	4
2. Мета та завдання навчальної дисципліни	5
3. Програма навчальної дисципліни	8
4. Структура навчальної дисципліни.....	14
5. Теми та плани семінарських занять.....	16
6. Теми практичних занять	20
6.1. Приклади типових практичних завдань за темами.....	23
7. Самостійна робота.....	25
7.1. Контрольні запитання для самодіагностики.....	30
8. Індивідуально-консультативна робота	40
9. Методи навчання	41
10. Методи контролю	44
11. Розподіл балів, які отримують студенти	53
12. Рекомендована література.....	66
12.1. Основна.....	66
12.2. Додаткова	66
12.3. Інформаційні ресурси.....	69
12.4. Методичне забезпечення.....	70
Додатки.....	71

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"БЮДЖЕТНА СИСТЕМА"
для студентів напряму підготовки
6.030508 "Фінанси і кредит"
усіх форм навчання**

Самостійне електронне текстове мережне видання

Укладач **Юшко** Сергій Васильович

Відповідальний за випуск *Журавльова І. В.*

Редактор *Бутенко В. О.*

Коректор *Міхно В. В.*

План 2016 р. Поз. № 27 ЕВ. Обсяг 78 с.

Видавець і виготівник – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

---

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*